

Kamu İşsizlik Harcamaları, İmalat Sanayinde Büyüme ve Yetişkinlerin İşgücüne Katılımının Genç İşsizlik Üzerine Etkisi: Türkiye Örneğinde Ekonometrik Bir Analiz

Sevilay SARICA¹

¹ Doç. Dr., Çankırı Karatekin Üniversitesi, İİBF, İktisat Bölümü, sarica@karatekin.edu.tr, ORCID:0000-0002-0661-4260

Öz: Çalışmanın amacı; Türkiye ekonomisi için imalat sanayi katma değeri, sabit sermaye yatırımları, kamu işsizlik harcamaları, 25-54 yaş grubunda işgücüne katılım oranı ve dış doğrudan yatırımlar ile genç işsizlik oranı arasındaki eşbütünleşme ve nedensellik ilişkisini araştırmaktır. ARDL Sınır Testi ve Toda-Yamamoto Nedensellik Testinin kullanıldığı çalışmada genç işsizlik oranı ile imalat sanayi katma değeri, sabit sermaye yatırımları, kamu işsizlik harcamaları, 25-54 yaş grubunda işgücüne katılım oranı ve dış doğrudan yatırımlar arasında eşbütünleşme ilişkisinin olduğu saptanmıştır. Uzun dönemde, genç işsizlik oranı üzerinde imalat sanayi katma değeri ve sabit sermaye yatırımlarının negatif bir etkisi olduğu, kamu işsizlik harcamaları, 25-54 yaş grubunda işgücüne katılım oranı ve dış doğrudan yatırımların ise istatistiksel olarak anlamlı bir etkisinin olmadığı tespit edilmiştir. Kısa dönemde ise genç işsizlik oranı üzerinde sabit sermaye yatırımları ve 25-54 yaş grubunda işgücüne katılım oranının negatif, kamu işsizlik harcamalarının pozitif ancak imalat sanayi katma değeri ve doğrudan yabancı yatırımların ise istatistiksel olarak anlamsız bir etkisi olduğu saptanmıştır. Ayrıca kamu işsizlik harcamalarından ve 25-54 yaş grubunda işgücüne katılım oranından genç işsizlik oranına doğru tek yönlü, doğrudan yabancı yatırımları ile genç işsizlik oranı arasında ise çift yönlü bir nedensellik bulunmuştur. İmalat sanayi katma değeri ve sabit sermaye yatırımları ile genç işsizlik oranı arasında ise bir nedensellik ilişkisine ulaşılamamıştır.

Anahtar Kelimeler: Genç İşsizlik Oranı, Kamu İşsizlik Harcamaları, İşgücüne Katılma Oranı, ARDL, Toda-Yamamoto Nedensellik Testi

Jel Kodları: E24, H50, E20, C32

Atıf: Sarica, S. (2025). Kamu İşsizlik Harcamaları, İmalat Sanayinde Büyüme ve Yetişkinlerin İşgücüne Katılımının Genç İşsizlik Üzerine Etkisi: Türkiye Örneğinde Ekonometrik Bir Analiz, *Politik Ekonomik Kuram*, 9(3), 1351-1376.
<https://doi.org/10.30586/pek.1699526>

Geliş Tarihi: 14.05.2025
Kabul Tarihi: 03.07.2025

Telif Hakkı: © 2025. (CC BY)
(<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

The Effect of Public Unemployment Expenditures, Growth in the Manufacturing Industry and Labour Force Participation of Adult on Youth Unemployment: An Econometric Analysis in the Case of Turkey

Abstract: The aim of the study is to investigate the cointegration and causality relationship between manufacturing industry value added, fixed capital investments, public unemployment expenditures, labor force participation rate in the 25-54 age group, foreign direct investments and youth unemployment rate for the Turkish economy. In the study where the ARDL Bounds Test and Toda-Yamamoto Causality Test were used, it was determined that there was a cointegration relationship between youth unemployment rate and manufacturing industry value added, fixed capital investments, public unemployment expenditures, labor force participation rate in the 25-54 age group and foreign direct investments. In the long term, it was determined that manufacturing industry value added and fixed capital investments had a negative effect on youth unemployment rate, while public unemployment expenditures, labor force participation rate in the 25-54 age group and foreign direct investments had no statistically significant effect. In the short term, it was determined that fixed capital investments and labor force participation rate in the 25-54 age group had a negative effect on youth unemployment rate, public unemployment expenditures had a positive effect, but manufacturing industry value added and foreign direct investments had a statistically insignificant effect. In addition, a unidirectional causality was found from public unemployment expenditures and labor force participation rate

in the 25-54 age group to the youth unemployment rate, and a bidirectional causality between foreign direct investments and the youth unemployment rate. No causality relationship was found between the manufacturing industry value added and fixed capital investments and the youth unemployment rate.

Keywords: Youth Unemployment Rate, Public Unemployment Expenditures, Labor Force Participation Rate, ARDL, Toda-Yamamoto Causality Test

Jel Codes: E24, H50, E20, C32

1. Giriş

İşsizlik sorunu dünyada sadece gelişmekte olan veya daha az gelişmiş ülkelerde görülen bir sorun değildir. Günümüzde gelişmiş olan ülkelerin de işsizlik sorunu ile karşı karşıya kaldıkları görülmektedir. En önemli üretim faktörü olan emek faktörünün üretim sürecine dahil edilmemesi bir yandan ekonomik büyüme ve gelişmenin önünü kesmekte diğer yandan ise toplumda sosyal (hırsızlık ve diğer suçlara eğilimin artması, daha iyi iş ve gelecek beklentisi nedeniyle bireyin ülkesini terk etmesi, göçün artması, alkol, sigara vb. gibi kötü alışkanlıklara yönelimdeki artış vb.), psikolojik (depresyonda artış, bireyin kendine olan güvenini kaybetmesi, sosyal dışlanma nedeni ve suça yönelme, intihar vb.) ve siyasal (politik sisteme ve düzene karşı güvenin azalması, muhalif politik düşüncelerin ortaya çıkması vb.) sorunların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Diğer yandan işsizlik, göçün artmasına neden olmakla birlikte nesiller arasındaki sosyal dışlanma ve yoksulluğun artmasını da beraberinde getirmektedir (Ekiz ve Özel, 2020, s. 1030; Formenko, 2020). Özellikle de nüfus yapısı açısından gittikçe yaşlanan dünyada gençlerin üretim sürecine dahil edilmemesi dünya ekonomisi açısından gerçekleştirilme imkânı olan ekonomik büyümenin olması gereken oranın altında gerçekleşmesi sonucunu doğurmaktadır.

Genel işsizlik oranının yanı sıra genç işsizlik oranının artmasının 1970’li yıllarda daha hissedilir hal aldığı görülmektedir. 1970’li yıllarda genç işsizlik oranlarında yaşanan bu kötüleşmenin ise “baby boomers”ların işgücü piyasasına girmesi ile oluşan işgücü arzındaki artıştan kaynaklandığına işaret edilmektedir (Freeman, 1979; Welch, 1979; Berger, 1989). Gençler arasında görülen işsizlik oranının gerek ekonomik gerekse de toplumsal, siyasal ve psikolojik etkileri ve sonuçları iktisat literatüründe genç işsizliğin nedenlerine yönelik çalışmaların ön plana çıkmasına neden olmuştur. 1990’lı yıllara gelindiğinde ise gençler arasındaki işsizliğin artmaya devam ettiği, üstelik buna yetişkinler ile gençler arasındaki ücret farkındaki artışın da eşlik ettiği görülmektedir (Bell ve Blanchflower, 2011, ss.1-37). Başka bir ifade ile genç işsizlik oranları yetişkin işsizlik oranları ile kıyaslandığında, genç işsizlik oranlarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Genç işsizlik oranının yüksek olmasında ise gençlerin yetişkin işgücüne daha az deneyim ve beceriye sahip olmalarının, firmaların genç işçilere yatırım yapmasının maliyetli olduğu görüşünde olmalarının ve yasal olarak işten çıkarılmalarda yapılacak ödemelerin kıdem ağırlıklı esaslara dayanıyor olması durumunda firmaların genç çalışanları işten çıkarmaya yönelmelerinin etkili olduğu görülmektedir. 2000’li yıllara gelindiğinde ise yine genç işsizlik oranlarının genel işsizlik oranlarının önünde olduğu özellikle 2008 sonu ve 2009 başındaki küresel kriz ile birlikte genç işsizlik oranlarındaki artış daha da belirgin hale geldiği gözlenmektedir (Günaydın ve Çetin, 2015, s.19). Bu artışta yaş odaklı istihdam talebinin yaşlı işçiler lehine değişmesi ile genç işçileri işten çıkarmayı kolaylaştıran işgücü piyasası düzenlemelerinin etkili olduğuna dikkat çekilmektedir (Bell ve Blanchflower, 2011, ss.1-37).

1980’lere gelindiğinde ise özellikle bütün dünyada uygulamaya konulan neo-liberal politikalara eşlik eden küreselleşme ve yeni teknolojilerin ortaya çıkması, birçok ülkede işsizlik oranlarının artmasına neden olmuştur. Ancak bu dönemde toplumun büyük bir kısmını etkileyen işsizlik sorununun özellikle gençler arasında daha fazla arttığı ve daha

çok hissedilir bir boyuta ulaştığı görülmektedir (Günaydın ve Çetin, 2015, s.19). Küreselleşme ile birlikte dünyada çok sayıda ülkede ekonominin küreselleştiği, üretim yapısının değiştiği, değişen üretim yapısına bağlı olarak işgücü talebinin değiştiği ve teknolojik gelişmenin bir sonucu olarak üretim miktarındaki artışa rağmen istihdamda ise azalmanın ve bunun bir sonucu olarak ise işsizliğin özellikle de gençler arasındaki işsizliğin arttığı gözlenmektedir (Çondur ve Bölükbaş, 2014, ss.77-93).

Genç işgücüne yönelik yapılan yatırımlardaki azlık ve kıdem sürelerindeki düşüklük özellikle durgunluk dönemlerinde işverenleri yaşlı işçilere kıyasla genç işçileri işten çıkarmaya itmektedir. 2012-2013 yılları arasındaki küresel ekonomik durgunluk ve COVID pandemisine bağlı olarak 2019 yılında ortaya çıkan ve uzun süre devam eden küresel ekonomik durgunluk gençler arasındaki işsizlik oranının artmasına ve gençlerin daha uzun süre işsiz kalmalarına neden olarak genç işsizlik sorununun daha da derinleşmesi sonucunu doğurmuştur (Günaydın ve Çetin, 2015, s.19; Ekiz ve Özel, 2020, ss.1023-1027).

Diğer yandan beşeri sermaye yatırımlarına gidilmemesi veya beşeri sermaye yatırımlarının düşük düzeyde tutulması gençler arasında yapısal işsizliğin artmasına neden olmaktadır (Günaydın ve Çetin 2015:19-20). Beşeri sermayeyi artırmak amacı ile yapılan eğitim yatırımlarında ise gençlerin eğitim sonucu elde ettikleri bilgi ve beceriler, işgücü piyasasının talep ettiği bilgi ve beceriler ile örtüşmemekte bu da gençler arasındaki işsizliğin artmasını beraberinde getirmektedir. Öte yandan “istihdamsız büyüme modelini benimseyen birçok ülkede de genç işsizlik oranlarında önemli artışların ortaya çıktığı gözlemlenmektedir (Günaydın ve Çetin, 2015, s.20).

Dünyada genel işsizlik oranları ile genç işsizlik oranları kıyaslandığında genç işsizlik oranın 1990 yılından 1999 yılına kadar genel işsizlik oranının yaklaşık olarak 2 katı olduğu, 2014 yılından sonra ise 2,5 katına çıktığı ve 2023 yılında ise 2,78 kat daha fazla olduğu gözlenmektedir. Dünya genelinde 1991-2023 yılları arasında genç işsizlik oranları Türkiye, Doğu Asya ve Pasifik ülkeleri, Avrupa Birliği Ülkeleri, OECD ülkeleri, Orta Doğu ve Kuzey Afrika Ülkeleri ve de Sahra Altı Afrika ülkeleri açısından ele alındığında genç işsizlik oranının en yüksek olduğu ülkeler grubunda 1. sırada Orta Doğu ve Kuzey Afrika ülkelerinin, 2. sırada Avrupa Birliği ülkelerinin, 3. sırada Türkiye'nin (ancak Türkiye 2018 yılı sonrası Avrupa Birliği ülkelerinin önüne geçmiştir), 4. sırada OECD'ye üye ülkelerin, 5. sırada Sahra Altı Afrika ülkelerinin ve 6. sırada ise Doğu Asya ve Pasifik ülkelerinin aldığı görülmektedir (Dünya Bankası, 2024a). Avrupa Birliği'nde 1988 yılında % 20 olan genç işsizlik oranının 1993 yılında % 21,2, 2003 yılında % 20,1, 2009 yılında % 20,4, 2013 yılında % 24,5 ve 2020 yılında ise % 16,9 olduğu görülmektedir. OECD ülkeleri içinse 1988 yılında % 13,8 olan genç işsizlik oranının 1993 yılında % 14,4, 2003 yılında % 14,7, 2009 yılında % 17,2, 2013 yılında % 16,5 ve 2020 yılında ise % 15,1 olarak gerçekleştiği görülmektedir. Türkiye için genç işsizlik rakamlarına bakıldığında ise 1988 yılında % 17,5 olan genç işsizlik oranının 1993 yılında % 17,8, 2003 yılında % 20,5, 2009 yılında % 25,3, 2013 yılında % 18,7 ve 2020 yılında ise % 25,3 olduğu saptanmaktadır. Diğer yandan Türkiye'deki genç işsizlik rakamlarının genel işsizlik rakamlarının yaklaşık olarak iki katı olduğu gözlemlenmektedir (OECD, 2023a).

Türkiye'de 1988-2023 yılları arasındaki genç işsizlik rakamları incelendiğinde; genç işsizlik oranlarının Türkiye'de yaşanan ekonomik kriz yılları (1991 krizi, 2000-2001 krizi, 2008-2009 krizi ve 2018-2022 krizi) sonrasındaki yıllarda artış gösterdiği gözlenmektedir. Bu da Türkiye'deki genç işsizliğin en önemli nedenlerinden birinin ekonomik krizler olduğunu ortaya koymaktadır (OECD, 2024; Keyder, 2022, ss.4-13). Bu sonuç ise Türkiye'nin 1980 sonrası uygulamaya konan neoliberal politikalarında etkisi ile krizlere karşı daha açık konuma geldiğini göstermektedir. Türkiye'deki genç işsizlik oranlarındaki artışta özellikle 1980 sonrası dönemde ekonomideki yapısal dönüşüme bağlı olarak tarımın ekonomideki payının azalması ile köyden kente göçün de etkili olduğu görülmektedir. Göçe bağlı olarak kente gelen nüfusun büyük bir bölümünü oluşturan gençlerin işgücü talebini karşılayacak vasfa sahip olmamaları işsiz kalmaları sonucunu doğurarak genç işsizlik oranlarının artmasına neden olmuştur (İzgi ve Konu,

2019, s.100). Türkiye’de genç işsizlik oranlarının artmasında demografik yapının yani toplam nüfus içinde genç nüfusun payındaki artışın da (ki Türkiye’nin önümüzdeki yıllarda nüfus yaşlanmasının artması ile birlikte bu genç nüfus avantajını kaybedeceği görülüyor) etkili olduğu görülmektedir. Genç nüfusun payındaki artışa bağlı olarak ortaya çıkan genç işgücü arzındaki artışa cevap verecek yeni istihdam olanaklarının yaratılmaması genç işsizlik oranlarının daha da artmasına neden olmaktadır (Günaydın ve Çetin, 2015, s.22). Türkiye’de 1980 sonrasında uygulanan neoliberal politikalar ve küreselleşme ekonominin kuralsızlaştırılmasına işgücü ve işgücü piyasasında yapısal değişime ve de üretim süreci ve yapısında değişmeye neden olarak işsizlik özellikle de genç işsizlik oranlarının artmasını beraberinde getirmiştir. Küreselleşmenin en önemli ekonomik sonuçlarından biri teknolojik gelişmedir. Teknolojik gelişme gerek üretim gerekse de işgücü piyasasında mevcut dinamiklerin değişmesine neden olarak işgücü talebini etkilemektedir. Mevcut teknolojiyi kullanabilecek bilgi, beceri ve vasa sahip işgücüne olan talebi artırırken, bu özelliklere sahip olmayan işgücüne olan talebi ise azaltmaktadır. Bu ise sonuçta işsizlik ve genç işsizlik oranlarının artmasına neden olmaktadır. Diğer yandan teknolojinin işgücünün yerini alması da işsizlik oranlarında artışa neden olmaktadır. Teknolojide ortaya çıkan gelişmenin vasıflı işgücüne olan talepte artışa neden olması ancak Türkiye’deki işgücünün büyük bir bölümünün genç ve vasıfsız oluşu Türkiye’de genç işsizlik oranlarının artmasını beraberinde getirmektedir (Çondur ve Bölükbaş, 2014, ss.77-93). Bunda ise Türkiye’de işgücü piyasasının taleplerine cevap veremeyen bir eğitim sisteminin uygulanıyor olmasının etkisi bulunmaktadır. Türkiye’de uygulanmakta olan mesleki eğitim sistemini inceleyen Avrupa Eğitim Vakfı, hazırladığı raporunda Türkiye’de gençlerin mesleki okullardaki eğitim ile kazandıkları bilgi ve becerilerin işgücü piyasasının ihtiyaç duyduğu bilgi ve beceriler ile uyummadığını ortaya koymaktadır (UNDP, 2008). Diğer yandan Türk Girişim ve İş Dünyası Konfederasyonu mesleki eğitime yönelik 2007 yılında yayınladığı raporunda meslek lisesi mezunlarının herhangi bir işe girme konusunda genel lise mezunlarına göre bir avantaja sahip olmadıklarını ortaya koymaktadır (Yılmaz, 2007). Türkiye’de üniversite mezunu olanlarda da aynı sorunun ön plana çıktığı görülmektedir. Üniversite mezunlarının önemli bir bölümü aldıkları eğitim sonucu elde ettikleri vasıf düzeyi ile örtüşen bir iş bulamamaktadır (Akgeyik, 2012, ss.58-60).

Türkiye’de gerek genel anlamdaki işsizlik gerekse de genç işsizlik oranlarındaki artışın en temel nedenlerinden biri yeni istihdam yaratacak yatırımlara gidilmemesi ve istihdamsız büyüme modelinin uygulanıyor olmasıdır. Diğer yandan gençlerin aldıkları eğitimle işgücü piyasası taleplerinin birbiri ile uyumlamaması, daha önce hiçbir iş tecrübesine sahip olmamaları ve işgücü piyasasına ilk kez giriyor olmaları gençlerin yetişkinlere oranla işverenler tarafından daha az talep ediliyor olmalarına neden olmaktadır. Genel olarak bakıldığında birçok ülkede (işsizliğin yarattığı olumsuz sonuçların bir yansıması olarak) refah düzeyi düşük, açlık ve yoksulluk sınırında olan bireylere, sosyal devlet anlayışı çerçevesinde devletin sosyal kamu yardımları veya sosyal kamu harcamaları yaptığı görülmektedir. Sosyal koruma kapsamında devlet işsizlik yardımları, emeklilik, tarım kesimine yönelik yapılan tarım sigortası, genel sağlık sigortası, engellilik, barınma, çocuk desteği, dul ve yetim ve de ölüm, yaşlılık, malüllülük, sosyal dışlanma (ki işsizlik bunun en önemli nedenlerinden biridir), işgücünü aktifleştirmeyi kapsayan programlar gibi başlıklar altında sosyal koruma kapsamına giren bireylere yönelik sosyal kamu yardımları (mal ve hizmet yardımları ya da sosyal kamu harcamaları (para transferleri) yapmaktadır (Cichon, 1996, s.81; EUROSTAT, 2024a; Dünya Bankası, 2024b). 2011 yılında 27 AB ülkesi ortalamasında sosyal koruma harcamalarının GSMH’ya oranının Türkiye’deki sosyal koruma harcamalarının GSMH’ya oranından 2,3 kat daha fazla olduğu ve bu fazlalığın 2014 yılında 2,39 kata 2021’de 2.74 kata ve 2022 yılında ise 3,25 kata çıktığı gözlemlenmektedir (EUROSTAT, 2024b). Kamu işsizlik harcamalarının GSYİH’deki payına bakıldığında ise OECD ülkeleri ortalamasında 1988 yılında 0,87 olan oranın, 1996’da 1,08’e çıktığı, 2004 yılında 0,76’a, 2015’de 0,71’e ve 2019 yılında ise 0.58’e düştüğü görülmektedir. Türkiye açısından bakıldığında 1988’de

0,32 olan bu oranın 1996'da 0,77'e çıktığı, 2004 yılında 0,05'e, 2015'de 0,20'e ve 2019'da ise 0,35'e düştüğü görülmektedir (OECD, 2024).

İşsizlik sorununun dünyanın birçok ülkesindeki en temel sorunlardan biri oluşu bu konuda çok sayıda çalışmanın yapılmasına ve genç bir literatürün oluşmasına neden olmuştur. Yapılan çalışmaların büyük bir kısmı genç işsizlik konusu ile ilgili olup, işsizliğe neden olan ekonomik, sosyal ve demografik unsurların araştırılmasına yöneliktir. Özellikle Türkiye için yapılan çalışmalar incelendiğinde teorik açıdan literatür incelemesinin olduğu çalışmalar ile ekonomik büyümenin, enflasyonun, yabancı yatırımların, dışa açıklığın, bütçe açığının, sanayi sektöründeki verimliliğin, ücretlerin, nüfus artış hızının, küreselleşmenin, sendikalaşma oranının, kamu nihai tüketim harcamalarının, eğitim düzeyinin, cinsiyetin, kamu kesimi büyüklüğünün, işsizlik ile olan ilişkisini ve işsizlik üzerine olan etkilerini analiz eden çalışmaların yer aldığı görülmektedir (Tarı ve Bakkal, 2017; Sarıca, 2023, ss.411-440; Durkaya ve Ceylan, 2016; Polat, 2019, ss.783-799; Ümit ve Karataş, 2018, ss.311-333, Cinel ve Yolcu, 2021, ss.844-858).

Genç işsizliği etkileyen unsurlar üzerine yapılan çalışmaların ise sınırlı sayıda olduğu görülmektedir. Bu çalışmaların önemli bir kısmında genç işsizliğe neden olan unsurların teorik bazda ele alındığı gözlenmektedir. Amprik çalışma sayısı ise daha az olmakla birlikte, bu çalışmalarda regresyon modellerinin, VAR analizinin, Panel Veri yönteminin ve çoklu ve ikili lojistik (logic) regresyon modellerinin kullanıldığı ortaya çıkmaktadır. Yapılan ekonometrik çalışmalarda ise genç işsizlik ile enflasyon, iç göç, gençlerde doğurganlık oranı, yükseköğretimde okullaşma oranı, dışa açıklık, ekonomik büyüme, eğitime yapılan harcamalar, inşaat sektörü yatırımları, nüfus, ücretli ve maaşlı çalışanların istihdamındaki payı, eğitim düzeyi, finansal krizler arasındaki ilişki incelenmiştir (Adıgüzel, 2021, ss.100-129; Sertkaya ve Okur, 2016, ss.155-168; Soylu ve Aydın, 2020, ss.339-360; Ekiz ve Özel, 2020, ss.1022-1045; Güvenoğlu ve Bayır, 2020, ss.19-36; Kabaklarlı ve Gür, 2011, ss.1-16); Green, Loon ve Mangan, 2000; Dietrich ve Moeller, 2016, ss.5-25; Ghellab, 1998; Marelli ve Vakulenko, 2016, ss.387-405; Cvečić ve Sokolic, 2018, ss.2060-2080).

Türkiye ekonomisi için yapılan çalışmalar incelendiğinde çoğunlukla genç işsizlik ile ekonomik büyüme, enflasyon, eğitim seviyesi ve dışa açıklık arasındaki ilişki analiz edilmiştir. Ancak devlet tarafından yapılan sosyal koruma harcamalarından kamu işsizlik harcamalarının, yetişkinlerin işgücüne katılım oranının ve imalat sanayindeki katma değerlerin genç işsizlik üzerine etkisini analiz eden yabancı ve yerli çalışmaya rastlanmamaktadır. Dolayısıyla bu çalışmanın belirtilen bu değişkenlerin ele alınıp modellenmesi suretiyle yapılacak olan ekonometrik çalışma ile literatüre katkı sunacağı düşünülmektedir. Bu doğrultuda bu çalışmanın amacı; Türkiye'de 1988-2019 dönemine için imalat sanayi katma değeri, sabit sermaye oluşumu, kamu işsizlik harcamaları (işsizlik sigortası, kıdem tazminatı ve erken emeklilik için yapılan), 25-54 yaş grubunda işgücüne katılım oranı ve dış doğrudan yatırımlar ve genç işsizlik oranı arasındaki eşbütünleşme ilişkisi ve nedensellik ilişkisi incelenecektir.

Çalışma giriş bölümü sonrasında şu şekilde düzenlenmiştir. İkinci bölümde çalışmada ele alınan değişkenler arasındaki ilişkiyi ortaya koyan literatür sunulmuştur. Üçüncü bölümde ekonometrik yöntem ve model açıklanmıştır. Dördüncü bölümde analizde kullanılan veriler ve araştırma bulguları ortaya konmuştur. Son bölümde ise analiz ile elde edilen bulgular çerçevesinde ekonomiye yönelik çözüm önerileri ortaya konacaktır.

2. Literatür İncelemesi

2.1. Dış Doğrudan Yatırımlar ve Genç İşsizlik

Ülkeler açısından büyümenin ve sürdürülebilir bir kalkınmanın gerçekleştirilmesinde önemli yere sahip olan yeni yatırımların finansmanı için yeterli düzeyde tasarrufa, teknolojiye ve yetişmiş vasıflı işgücüne ihtiyaç vardır. Bütün bunların yetersizliği ve eksikliği durumunda ise söz konusu ülkeler için dış doğrudan yatırımlar

büyük önem taşımaktadır. Ancak burada dış doğrudan yatırımların geldiği ülke açısından yeni üretim, istihdam ve gelir artışı yaratması gerekmektedir. Dolayısıyla dış doğrudan yatırımlar özellikle sermaye yetersizliğinin olduğu, teknolojik gelişmenin olmadığı ve yüksek işsizlik sorunu ile karşı karşıya kalan ülkeler açısından bir kurtarıcı olarak görülmüş, bu da dış doğrudan yatırımların özel olarak söz konusu alanlara genel olarak ise ekonomik büyümeye olan etkisini analiz etmek amacı ile iktisatçıları bu alanda çalışmalar yapmaya itmiştir.

Peker ve Göçer 2010 yılında Türkiye için yaptıkları çalışmada 2000:1-2009:4 dönemi verilerini ele alarak dış doğrudan yatırımların işsizlik üzerine etkilerini araştırmışlardır. Sınır Test Yaklaşımının kullanıldığı çalışmada uzun dönem için dış doğrudan yatırımlar ile işsizlik arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmazken, kısa dönem açısından ise dış doğrudan yatırımların işsizliği cari dönemde artırdığı, ancak iki dönem sonrası içinse azalttığı sonucuna ulaşılmıştır (Peker ve Göçer, 2010, ss.1187-1194). Mucuk ve Demirsel 2013 yılında yaptıkları çalışmalarında Türkiye, Arjantin, Şili, Kolombiya, Tayland, Filipinler ve Uruguay için doğrudan yabancı yatırımların işsizlik üzerine etkisini araştırmışlardır. 1981-2009 dönemine ait yıllık verilerin ve panel veri yönteminin ele alındığı çalışmada doğrudan yabancı yatırımların Türkiye ve Arjantin’de işsizliği artırdığı, Taylan’da ise işsizliği azalttığı sonucuna varılmıştır (Mucuk ve Demirsel, 2013, ss.53-66).

Irpan ve arkadaşları Malezya için yaptıkları çalışmada 1980-2012 dönemi verilerini ve ARDL Modelini kullanmak suretiyle dış doğrudan yatırımların işsizlik üzerine etkisini incelemişlerdir. Çalışmada söz konusu değişkenler arasında uzun dönem ilişkisinin varlığı tespit edilmiştir. Ayrıca çalışmada dış doğrudan yatırımların işsizliğin azalmasında önemli bir etkisinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Irpan vd. 2016, ss.1-10). Shaari ve arkadaşları 2012 yılında Malezya için yaptıkları çalışmada 1980- 2010 dönemi verilerini ele alarak dış doğrudan yatırımlar, işsizlik ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiye bakmışlardır. Sonuçta dış doğrudan yatırımların işsizlik oranında azalmaya, GSYİH’da ise artışa neden olduğu tespit edilmiştir (Shaari vd., 2012, ss.4900-4906). Güney ve Cin 2020 yılında Türkiye ve Avrupa Birliği için yaptıkları çalışmada enflasyon, Dış Doğrudan Yatırımlar, ekonomik büyüme ve ekonomik krizlerin genç işsizlik üzerine etkilerini incelemişlerdir. Çalışmada Türkiye ve 16 AB ülkesinde enflasyon, DDY ve ekonomik büyümenin genç işsizlik oranında azaltıcı, finansal krizlerin ise artırıcı yönde bir etki yarattığı ortaya konmuştur (Güney ve Cin, 2020, ss.232-252). Arslan ve Zaman (2014) 1999-2010 dönemi verilerini kullanmak suretiyle Pakistan ekonomisinde işsizliğin belirleyicilerini incelemişlerdir. En küçük kareler yönteminin ele alındığı çalışmada doğrudan yabancı sermaye yatırımları ile işsizlik oranı arasında negatif bir ilişkinin olduğunu bulmuşlardır (Arslan ve Zaman, 2014, ss.20-24). Andersen ve Hainaut 1998 yılında OECD ülkelerini kapsayan çalışmada yabancı doğrudan sermaye yatırımlarının istihdam üzerine olan etkisini analiz etmişlerdir. Panel regresyon yönteminin kullanıldığı çalışmada yabancı doğrudan yatırımların işsizliği azalttığına dair zayıf bulgular tespit edilmiştir (Andersen ve Hainaut, 1998). Günaydın ve Çetin 2015 yılındaki çalışmalarında 1988-2013 dönemi verilerini kullanmak suretiyle Türkiye ekonomisinde kişi başına reel gelir, enflasyon, ticari açıklık ve dış doğrudan yatırımın genç işsizlik üzerine etkisini ele almışlardır. Çalışmada değişkenler arasında uzun dönem ilişkisinin varlığı ortaya konmuştur. Ayrıca çalışmada gerek kısa gerekse de uzun dönemde kişi başına reel gelirin, ticari açıklığın ve de doğrudan yabancı sermayenin genç işsizlik oranını negatif yöne etkilediği sonucuna varılmıştır (Günaydın ve Çetin, 2015, ss.17-34).

Saray 2011 yılında Türkiye için 1970-2009 dönemi verilerini ele alarak doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının istihdam üzerine etkisini araştırmıştır. ARDL eşbütünlük testi sonucunda doğrudan yabancı yatırımların işsizliği azaltıcı bir etkisinin olmadığı tespit edilmiştir (Saray, 2011, ss.381-403). Djambaska ve Lozanoska 2015 yılındaki çalışmada 1999-2013 dönemine ait yıllık verileri ve çoklu doğrusal regresyon analizini kullanmak suretiyle işsizlik ve dış doğrudan yatırımlar arasındaki ilişkiye bakmışlardır. Çalışmada doğrudan yabancı yatırımların işsizliğin azaltılmasında

istatistiksel olarak önemli bir etkisinin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Djambaska ve Lozanoska, 2015, ss.73-85).

Stamatiou ve Dritsakıs 2014 yılında 1970-2012 dönemine ait yıllık verileri kullanmak suretiyle Yunanistan için işsizlik, ekonomik büyüme ve doğrudan yabancı yatırımlar arasındaki uzun dönem ilişkisini araştırmışlardır. ARDL modelinin kullanıldığı çalışmada değişkenler arasında uzun dönem ilişkisinin olduğu tespit edilmiştir (Stamatiou ve Dritsakıs, 2014, ss.97-108)

Hunya ve Geishecker 2005 yılındaki çalışmalarında merkez ve doğu Avrupa ülkelerinde dış doğrudan yatırımların istihdam üzerine etkisini incelemiştir. Çalışma sonucunda AB'ye üye olan Doğu Avrupa Ülkelerinde dış doğrudan yatırımların nitelikli işgücü istihdamı üzerinde çok daha fazla istihdam artırıcı etkiye neden olduğu bulunmuştur (Hunya ve Geishecker, 2005). Jayaraman ve Singh 2007 yılında Fiji ekonomisi için yaptıkları çalışmada dış doğrudan yatırımlar, GSYİH ve istihdam arasındaki uzun dönem ilişkisini araştırmışlardır. Araştırma sonucunda gerek dış doğrudan yatırımlar gerekse de GSYİH'nın istihdam üzerinde olumlu bir etkisinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Jayaraman ve Singh, 2007). Zhao 1998 yılında yaptığı çalışmada dış doğrudan yatırımların sendikali işçilerin ücret gelirlerinde azalmaya neden olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca çalışmanın ortaya çıkardığı diğer bir sonuç ise dış doğrudan yatırımların sendikali işçilerin istihdamını olumsuz yönde etkilediği sonucudur (Zhao, 1998, ss.284-301).

2.2. İşgücüne Katılım Oranı ve Genç İşsizlik

Dunsch yılındaki çalışmada Almanya ve Polonya'daki genç işsizlik sorununu Okun yasası çerçevesinde incelemiştir. Çalışmada GSYİH büyüme oranındaki değişkenlerin işsizlik oranı üzerindeki etkisini ortaya koymak amacı ile beş farklı yaş grubu için "Okun katsayısı" tahmin etmiştir. Okun yasasına göre katsayının işaretinin negatif olması (yani pozitif GSYİH büyümesinin işsizlik oranında azalmaya neden olması) beklenmektedir. Çalışma sonrasında gerek Almanya gerekse de Polonya'da gençler için hesaplanan Okun katsayısı mutlak değer olarak diğer yaş gruplarına göre daha büyük bulunmuştur. Bu husus ise gençlerin diğer yaş grubundaki bireylere kıyasla daha fazla ekonomik dalgalanmalardan etkileneneceği anlamına gelmektedir. Analiz sonucunda gerek Almanya gerekse de Polonya'da 15-24 yaş grubundaki bireylerin işgücüne katılım oranları 25-34 yaş grubundaki bireylerin işgücüne katılım oranlarından daha düşük olmasına rağmen işsizlik oranlarının 15-24 yaş grubundaki bireyler arasında daha yüksek olduğu görülmüştür (Dunsch, 2015, ss.1-24).

Soylu ve Aydın Türkiye'de 2000-2018 dönemi verilerini ele alarak, gençlerin işgücüne katılım oranı, enflasyon oranı, ekonomik büyüme, dış doğrudan yatırımlar akımları, eğitim harcamaları ve genç işsizlik oranı arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmada gençlerin işgücüne katılım oranındaki artışın genç işsizliği artırdığı ancak ekonomik büyüme artışının, eğitim harcamalarındaki artış ve dış doğrudan yabancı yatırımların akımlarındaki artışın genç işsizliği azalttığı sonucuna varılmıştır. Diğer yandan enflasyon oranındaki artışın da genç işsizliği azalttığı tespit edilmiştir (Soylu ve Aydın, 2020, ss.339-360). Ercan 2007 yılında Türkiye'deki gençlerin istihdamına yönelik yapmış olduğu çalışmasında, tarımın ekonomideki payının azalması ve tarım kesimine yönelik tarımsal sübvansiyonların aşamalı olarak kaldırılmasının bir sonucu olarak kırsalda yaşayan nüfusun (ki bunların önemli bir çoğunluğu gençlerden oluşuyor çünkü yaşlılar yaşadıkları bölgeyi terk etmek istemiyor) kentlere göç ettiğini ve bunun bir sonucu olarak ta kentlerde genç işsizlik oranlarının arttığına dikkat çekmektedir. Çalışmada bu işsiz gençlerin yaklaşık olarak %40'nın ilk kez iş arayan gençlerden oluştuğu ortaya konmaktadır. Ayrıca çalışmada artan eğitim seviyeleri nedeni ile gençlerin işgücüne katılımlarının arttığına ancak iş bulmakta zorlanan bu gençlerin işsizlik sorunu ile karşı karşıya kaldıklarına işaret edilmektedir (Ercan, 2007)

Sönmez ve Özerkek 2018 yılında Türkiye için yaptıkları çalışmada genç işgücünün işgücü içindeki payı, enflasyon oranı, kişi başına reel GSYİH, bölgesel açıklık oranı

değişkenlerini ele alarak söz konusu değişkenlerin genç işsizlik oranı üzerine etkisini araştırmışlardır. Araştırma sonucunda enflasyonun Türkiye’de bölgesel açıdan genç işsizliği etkilediği, buna karşın ekonomik büyüme ve de dışa açıklığın genç işsizlik oranında anlamlı bir etkisi olmadığı saptanmıştır. Ek olarak bölgesel açıdan bakıldığında bazı bölgelerde işgücüne katılımın, göçün, genç işsizlik problemine neden olduğu ortaya konmaktadır (Sönmez ve Özerkek, 2018, ss.297-318).

Gülel ve Tunca 2017 yılındaki çalışmada Türkiye’de GSYİH, TÜFE, göç, 15 yaş ve üstü kadınların işgücüne katılım oranı, orta öğretim ve yükseköğretim mezunlarının işgücüne katılım oranı dikkate alarak Türkiye’de genç işsizliğin mekansal etkileşim oranı ile olan ilişkisini analiz etmişlerdir. Mekansal regresyon analizinin yapıldığı çalışmada orta öğretime sahip kişilerin işgücüne katılımındaki artışın genç işsizlik oranında azalmaya neden olduğu, ancak eğitim seviyesindeki artışın yani yüksek öğretim mezunu kişilerin işgücüne katılım oranındaki artışın ise genç işsizlik oranında olumlu bir etki yaratmadığı ortaya konmuştur (Gülel ve Tunca, 2017, ss.108-118). Korenman ve Neumark 1997 yılında 15 OECD ülkesine ait 1970-1994 dönemi verilerini ele alarak yaptıkları çalışmada GSMH büyüme oranı, 25-54 yaş arasındaki yetişkin işsizlik ve yetişkin istihdam oranının genç işsizlik ve genç istihdam oranı üzerindeki etkisini analiz etmişlerdir. Çalışma sonucunda GSMH büyüme oranı ve yetişkin istihdam oranındaki artışın genç işsizlik oranında azalmaya ancak yetişkin işsizlik oranındaki artışın ise genç işsizlik oranında artışa neden olduğu tespit edilmiştir (Korenman ve Neumark, 1997, ss.1-71).

Tansel, Özdemir ve Aksoy Türkiye için yaptıkları çalışmada 1988-2013 dönemine ait üç aylık verileri ele alarak işsizlik ile işgücüne katılma oranı arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Çalışmada 15 ve üzeri ile 15-24 yaş gruplarının işgücüne katılım oranları ile işsizlik oranı arasında uzun dönem ilişkisinin olmadığı tespit edilmiştir (Tansel, Özdemir ve Aksoy, 2016, ss.184-187).

2.3. Sabit Sermaye Yatırımları ve Genç İşsizlik

Bakare (2011) Nijerya için kentsel işsizliğin belirleyicilerini ortaya koymak amacı ile işsizlik düzeyi, emek talep ve emek arzı, enflasyon, kapasite kullanım oranı, brüt sermaye oluşumu ve nominal ücret oranı arasındaki ilişkiyi test etmiştir. 1978-2008 dönemi verilerinin ele alındığı çalışmada işsizlik oranı ile söz konusu değişkenler arasında anlamlı bir ilişkinin olduğunu ortaya konmaktadır. Ayrıca kapasite kullanım oranı, yurt içi yatırımlar ve sabit sermaye oluşumundaki artış ile ihracata yönelik teşvikin gençler arasındaki işsizliğin azaltılmasında önemli etkisinin olacağına vurgu yapılmaktadır (Bakare, 2011, ss.184-192). Kabaklarlı ve Gür (2011) Türkiye için yaptıkları çalışmada 2005-2010 dönemine ait aylık verileri kullanmak suretiyle TÜFE, büyüme oranı, sabit sermaye oluşumu ve işçi başına çıktıyı veren verimlilik ile genç işsizlik oranı arasındaki eşbütünleşme ilişkisini araştırmışlardır. Johansen eş bütünleşme testinin kullanıldığı çalışmada genç işsizlik oranı ile değişkenler arasında eşbütünleşme ilişkisinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmada ayrıca enflasyon ve verimlilik değişkenlerinin genç işsizliği pozitif yönde, büyüme oranı ve sabit sermaye oluşumunun ise genç işsizliği negatif yönde etkilediği bulunmuştur (Kabaklarlı ve Gür, 2011, ss.1-16). Cheema ve Atta (2014) Pakistan için yaptıkları çalışmada 1973-2010 dönemine ait verileri ve ARDL Modelini kullanmak suretiyle ticaret açıklığı, sabit sermaye yatırımları, ekonomik belirsizlik ve verimlilik ile işsizlik oranı arasındaki eşbütünleşme ilişkisine bakılmıştır. Analiz sonucunda ele alınan değişkenler arasında eşbütünleşme ilişkisinin olduğu saptanmıştır. Çalışmada ayrıca sabit sermaye yatırımlarının işsizlik oranını azalttığı, verimliliğin ise işsizlik oranını artırdığı sonucuna ulaşılmıştır (Cheema ve Atta, 2014, ss.209-221).

Güvenoğlu ve Bayır 55 gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeye ait 2002-2019 dönemi verilerini kullanmak suretiyle bu ülkelerdeki genç işsizliği etkileyen makroekonomik değişkenleri analiz etmişlerdir. Panel Veri analizinin yapıldığı çalışma sonucunda ekonomik büyüme, enflasyon ve kamu harcamalarındaki artışın genç işsizlik oranını

azalttığı ancak dışa açıklık oranındaki artışın ise genç işsizlik oranını artırdığı ortaya çıkmıştır. Sabit sermaye yatırımları, dış doğrudan yatırımlar, nüfus ve genç işsizlik oranı arasında ise istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki elde edilememiştir (Güvenöğlu ve Bayır, 2020, ss.19-36).

Akhtar ve Shahnaz (2006) Pakistan için genç işsizlik problemini makro ve mikro boyutlarda ele alıp incelemişlerdir. Çalışma sonucunda ekonomik büyüme ile genç işsizlik arasında negatif bir ilişki olduğunu, mesleki eğitimin gençlere istihdam avantajı yaratmadığını ve kamu sektörü yatırımlarına kıyasla özel sektör yatırımlarının işsizliği azaltmada daha etkili olduğunu tespit etmişlerdir (Akhtar ve Shahnaz, 2006). Muammil (2018) Endonezya için yaptığı çalışmada, devlet harcamaları ile özel sektör yatırımlarının işsizlik oranı ve istihdam üzerine etkisini araştırmıştır. 2010-2015 dönemi verilerinin kullanıldığı çalışmada devlet harcamaları ile özel sektör yatırımlarındaki artışın istihdamı artırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Ek olarak özel sektör yatırımlarındaki artışın işsizlik üzerinde negatif bir etkisinin olduğu bulunmuştur (Muammil, 2018, ss.92-100).

Oniore ve arkadaşları (2015) 1981- 2014 dönemi verilerini almak suretiyle Nijerya'da GSYİH büyüme oranı, özel sektör yatırımları, dışa açıklık, enflasyon oranı ve işsizlik oranı arasındaki eşbütünleşme ilişkisini araştırmışlardır. Yapılan çalışma ile değişkenler arasında eşbütünleşme ilişkisinin olduğu ve kısa dönemde ise GSYİH büyüme oranının, özel sektör yurt içi yatırımlarının enflasyon oranının ve dışa açıklığın işsizlik oranı üzerinde istatistiksel olarak bir etkisi olduğunu bulmuşlardır (Oniore, Bernard ve Gyang, 2015, ss.215-230).

Anyanwu 2013 yılında Afrika için yaptığı çalışmada genel Afrika ve Sahra altı için yerel yatırım oranındaki artışın gençlerde istihdamı artırdığını ancak Kuzey Afrika için ise gençlerde istihdamı azalttığını saptamıştır. Ayrıca çalışmada reel GSYİH büyümesinin genel Afrika, Sahra altı ve Kuzey Afrika'da genç istihdamı artırttığı tespit edilmiştir (Anyanwu, 2013, ss.107-129).

2.4. Kamu İşsizlik Harcamaları ve Genç İşsizlik

Cvečić ve Sokolic 2018 yılında 27 AB ülkesine ve Norveç'e ait 2005-2014 dönemi verilerini kullanmak suretiyle genç işsizlik oranı ile işgücü piyasası politikaları kapsamında yapılan kamu harcamaları, enflasyon, ekonomik büyüme, göç, eğitim arasındaki uzun dönemli ilişkiyi incelemişlerdir. Dinamik panel veri yönteminin kullanıldığı çalışmada işgücü piyasasına yönelik yapılan kamu harcamalarının GSYİH'daki payında meydana gelen artışın genç işsizlik oranında artışa neden olduğu sonucuna varılmıştır (Cvečić ve Sokolic, 2018, ss.2060-2080). Shuryhina 2016 yılında Japon ekonomisine yönelik yaptığı çalışmada genç işsizlik oranı ile kamunun işgücü piyasasına yönelik yaptığı kamu harcamaları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. İki değişkenli korelasyon analizinin yapıldığı çalışmada bu iki değişken arasındaki korelasyonun pozitif yönde olduğu tespit edilmiştir. Çalışmada işgücü piyasasına yönelik kamu harcamalarındaki artışın, genç işsizlik oranını artırdığı sonucuna varılmıştır. Diğer yandan genç işsizlik oranındaki artışın da işgücü piyasasına yönelik kamu harcamalarını artırdığı sonucuna ulaşılmıştır (Shuryhina, 2016, ss.1-21).

Baccaro ve Rei 18 OECD ülkesi için yaptıkları çalışmada 1960-1998 dönemine ait verileri kullanmak suretiyle işsizlik üzerine işsizlik yardımı, vergi yükü, emek verimliliği, enflasyon, reel faiz oranı ve sendikalaşmanın etkisinin analiz etmişlerdir. Analiz sonucunda işsizlik yardımının işsizliği negatif yönde etkilediği tespit edilmiştir (Baccaro ve Rei, 2005, ss.1-67).

Bassanini ve Dual (2006) 1982-2003 dönemi verileri ile yaptıkları çalışmada OECD ülkelerinde işsizlik yardımı, vergi yükü, makroekonomik şoklar ve koordineli ücret pazarlık sisteminin işsizlik ile ilişkisini analiz etmişlerdir. Analiz sonucunda uzun süreli işsizlik yardımının işsizliği artırdığı sonucu elde edilmiştir (Bassanini ve Dual, 2006, ss.7-86). Scarpetta 1996 yılında OECD ülkeleri için yaptığı çalışmada aktif işgücü piyasası politikalarının işsizlik oranı üzerine etkisini incelemiştir. Çalışma sonucunda yüksek düzeydeki işsizlik yardımlarının daha yüksek işsizlik oranına neden olduğu ve aktif

işgücü piyasası politikaları bağlamında hükümet tarafından yapılan harcamalardaki artışların işsizlikte eşit oranda düşüşe yol açmadığı tespit edilmiştir. Ayrıca çalışmada aktif işgücü piyasası politikaları ile işsiz kalma oranları arasında güçlü bir korelasyon olduğu sonucuna varılmıştır (Scarpetta, 1996, ss.43-98). Faig, Zhang ve Zhang ABD için yaptıkları çalışmada durgunluk dönemlerinde işsizlik sigortası yardımlarının uzatılmasının işgücü dinamikleri üzerine etkisini analiz etmişlerdir. Analiz sonucunda durgunluk süreçlerinde işsizlik sigortası yardımlarının uzatılmasının işsizlik ve boş pozisyonların değişikliğini önemli ölçüde artırdığı tespit edilmiştir (Faig, Zhang ve Zhang, 2016, ss.1174-1195)

Katz ve Meyer 1988 yılında ABD’de işsizlik sigortası yardımlarının potansiyel süresinin işsizlik üzerine olan etkisini araştırmışlardır. Çalışma sonucunda işsizlik yardımının potansiyel fayda süresindeki bir haftalık artışın işsizlik sigortası alan kişilerin işsizlik sürelerinin ortalama süresini 0,16 ile 0,20 hafta artırdığı tespit edilmiştir (Katz ve Meyer, 1988, ss.1-57). Moffitt ve Nicholson 1982 yılında yaptıkları çalışmada işsizlik sigortasının işsizlik üzerine olan etkisini araştırmışlardır. İşsizlik sigortası yardımı alan bireylerden oluşan örneklem verilerinden hareketle yapılan araştırma sonucunda net işsizlik sigortası ödeneklerinde (ücret yerine geçen) ortaya çıkacak olan %10’luk bir artışın örneklemdeki bireyler için işsizlik süresini 0,4 hafta, ancak daha temsili alınan bireyler içinse işsizlik süresini yaklaşık olarak 0,8 ile 1 hafta uzattığı ortaya konmuştur. Diğer yandan çalışmada işsizlik sigortası yardımlarının potansiyel süresindeki bir haftalık artışın, işsiz kalan haftalarda 0,1 haftalık bir artışa yol açtığı bulunmuştur (Moffitt ve Nicholson, 1982, ss.1-11).

Cavalcanti ve Correa 2010 yılında yaptıkları çalışmada devlet tarafından bireylere (çalışan, işsiz olan ve işgücü dışında olan evde üretim yapanlar) yapılan nakdi yardımların işgücü piyasası üzerine etkisini analiz etmişlerdir. Çalışmada nakdi yardımların büyüklüğünün istihdam ve işgücüne katılım oranı üzerinde negatif, ancak işsizlik oranı üzerinde ise belirsiz bir etkiye sahip olduğu ortaya konmuştur (Cavalcanti ve Correa, 2010, ss.175-190).

Schömann 1995 yılında AB ülkeleri için yaptığı çalışmada aktif işgücü piyasası politikalarının etkilerini araştırmıştır. Çalışma sonucunda işgücü piyasası politikaları çerçevesinde harcanacak olan kamu fonlarının istihdam odaklı büyümenin sağlanmasında önemli bir rolü olduğuna dikkat çekilmiştir. Diğer yandan çalışmada özellikle iş arama girişimlerine yönelik gelişmiş danışmanlık hizmeti ve desteğinin, eğitim ve iş yaratma programlarına kıyasla işsizliği azaltmada çok daha etkili olduğuna vurgu yapılmaktadır. Ancak doğrudan iş yaratma programlarının özellikle uzun süreli işsizler için olumlu etkiler yaratacağına işaret edilmektedir. Çalışmanın en dikkat çeken bir diğer sonucu ise aktif işgücü piyasası politikalarının özellikle ekonominin durgunluktan çıkmak üzere olduğu dönemlerde uygulanmasının daha başarılı sonuçlara ulaşmada etkili olacağına işaret edilmektedir. Çünkü ekonomik toparlanmanın başlangıcında piyasadaki mevcut firmaların ek işgücü talebinde bulunma olasılıkları yüksektir. Bu durumda gençlerin ve uzun süreli işsizlerin firmaların bu taleplerine cevap verebilmeleri ise ancak öncesinde aktif işgücü piyasası politikaları çerçevesinde doğru nitelikleri kazanmış ve işe hazır hale gelmiş olmalarına (eğitim kursları olarak) bağlıdır (Schömann, 1995, ss.1-43).

Caliendo, Künn ve Schmidl 2011 yılında Almanya’da genç işsizlikle mücadelede aktif işgücü piyasası politikalarının etkilerini analiz etmişlerdir. Analiz sonucunda gençlerin işgücü piyasasına entegrasyonunu amaçlayan hemen hemen her düzenlemenin uzun vadede istihdam etkilerinin olumlu olduğu sonucuna varılmıştır. Özellikle uzun vadeli istihdam açısından ele alındığında en güçlü etkinin ücret desteği alan gençlerde ortaya çıktığı, buna karşın iş aramaya yönelik yardımlar gerek kısa ve gerekse de uzun süreli eğitim düzenlemelerinin (özellikle gençleri cıvraklığa entegre etmeyi amaçlayan) ise daha küçük ancak kalıcı olumlu etkilere neden olduğu gözlenmiştir. Buna karşın yararlı istihdam programlarının aksine kamunun iş yaratma programlarının (çoğunlukla pratik yönelimli olan ve çok az işgücü piyasası deneyimi ve düşük işgücü piyasası bağlılığı olan

gençlere bir tür iş deneyimi sağlamayı amaçlayan ve gençlerin programa katılımları sırasında düşük seviyede ücret desteği sağlayan düzenlemeleri kapsar) ya da uygulamalarının katılımcıların istihdam beklentileri açısından kısa ve orta vadede zararlı, uzun vadede ise etkisiz olduğu, hatta bu programların gelecekte işgücü piyasası sonuçlarına yatırım olarak düşünülmesi durumunda dahi getirisinin beş yıllık süre boyunca negatif olacağı sonucuna ulaşılmıştır. Ek olarak uzun vadeli eğitim programlarının (gençleri çıraklık eğitime yönlendiren program vb.) ücret desteklerine oranla yararlı sonuçlarının Batı Almanya'da, Doğu Almanya'dan daha yüksek olduğunun ortaya konmasıdır. Çalışmada ayrıca aktif işgücü piyasa politikalarının düşük eğitilmiş gençleri, orta ve yüksek düzeyde eğitilmiş gençlere göre daha az kapsadığı ve bu nedenle de düşük eğitilmiş gençlerin istihdamı üzerindeki etkisinin çok ta olumlu sonuçlar vermeyeceği gözlemlenmiştir (Caliendo, Künn ve Schmidl, 2011, ss.1-54).

2.5. Sektörel Büyüme ve Genç İşsizlik

Abada ve arkadaşları (2021) Nijerya için yaptıkları çalışmada sektörel büyümenin işsizlik üzerine etkisini araştırmışlardır. Çalışma sonucunda tarım ve sanayideki büyüme ile işsizlik arasında negatif bir ilişkinin olduğunu ancak imalat sanayindeki büyüme ile işsizlik arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığını ortaya koymuşlardır (Abada vd., 2021, ss.169-181).

Adıgüzel Türkiye için yaptığı çalışmada ekonomik büyüme ihracat, eğitim, inşaat sektörü yatırımları ve sanayi üretimindeki artışın genç işsizlik üzerine etkisini incelemiştir. Panel Veri analizinin yapıldığı çalışmada genç işsizliğin önlenmesinde en önemli faktörün ekonomik büyüme olduğu bulunmuştur. Ayrıca çalışmada ihracatın ve inşaat sektörü yatırımlarının genç işsizlik üzerinde hiçbir etkisinin olmadığı, sanayi üretimindeki artışın genç işsizlikte azalmaya, yükseköğretim mezunun sayısındaki artışın ise genç işsizlikte artışa neden olduğu sonucuna varılmıştır (Adıgüzel, 2021, ss.100-129).

Gür 2015 yılındaki çalışmada BRİC ülkelerinde GSYİH ile endüstriyel büyüme oranlarının işsizlik oranı üzerinde düşme yönünde bir etki yarattığını ortaya koymuştur (Gür, 2015, ss.192-198).

Shoorekchali ve Gharavi (2021) İran ekonomisi için yaptıkları çalışmada reel ekonomik büyümenin işsizliği artırdığını bulmuşlardır (Shoorekchali ve Gharavi, 2021, ss.333-359).

Polakowski 2012 yılındaki çalışmada, Polonya ekonomisinde yaşanan nispeten hızlı büyümenin işsizliğin azaltılmasında ve yeni iş alanlarının yaratılmasında önemli bir etkisinin olmadığını ortaya koymuştur. Bunda ise tarımda yaşanan istihdamdaki düşüşün ve artan işgücü verimliliğine bağlı olarak hizmet sektöründe ortaya çıkan işgücü talebindeki azalmanın etkili olduğuna dikkat çekilmiştir (Polakowski, 2012, ss.1-24).

3. Ekonometrik Yöntem ve Model

Bu çalışma Türkiye ekonomisine ait 1988-2019 dönemi yıllık verileri kullanmak suretiyle imalat sanayi katma değeri, sabit sermaye oluşumu, kamu işsizlik harcamaları (işsizlik sigortası, kıdem tazminatı ve erken emeklilik ödemeleri), 25-54 yaş grubunda işgücüne katılım oranı, dış doğrudan yatırımlar ve genç işsizlik oranı arasındaki eşbütünleşme ve nedensellik ilişkisi ortaya koymak amacı ile tasarlanmıştır. Çalışmada birim kök testleri ile ele alınan değişkenlerin durağanlıkları, Pesaran vd., (2001)'nin geliştirdiği ARDL Sınır Testi ile değişkenler arasındaki uzun dönemli ilişkisi, Toda-Yamamoto (1995) nedensellik testi ile ise değişkenler arasındaki nedensellik ilişkisi incelenmiştir. Analizde ARDL Sınır testinin tercih edilmesinin iki temel nedeni bulunmaktadır. Bu nedenlerden birincisi bu testin serilerin durağanlık düzeylerinin farklı olması durumunda bile değişkenler arasındaki eş-bütünleşme ilişkisinin testine imkân vermesi, ikincisi ise gözlem sayısı küçük olan verilerde daha iyi sonuçlar vermesidir. Çalışmada Toda-Yamamoto Nedensellik Testinin tercih edilmesi ise iki temel avantajından kaynaklanmaktadır. Bu avantajlardan birincisi serilerin aynı düzeyde durağan olup olmamaları ve eşbütünleşme ilişkisi içerisinde bulunup bulunmamlarının

bir önem arz etmemesi ikincisi ise serileri durağanlaştırmak için farklarının alınmasına gidilmediği için herhangi bir veri kaybının da yaşanmamasıdır (Pesaran vd., 2001; Toda ve Yamamoto, 1995).

Çalışmadaki model, **Cvećić ve Sokolic (2018)**'in modeli esas alınarak oluşturulmuştur. Model aşağıdaki gibidir:

$$GENCISSIZ_t = \beta_0 + \beta_1 IKD_t + \beta_2 SSO_t + \beta_3 KAMUISSIZH_t + \beta_4 IKO2554_t + \beta_5 DDY_t + \varepsilon_t \quad (1)$$

Denklem 1'de $GENCISSIZ_{it}$ genç işsizlik oranını, IKD_{it} imalat sanayi katma değerini, SSO_{it} brüt sabit sermaye oluşumunu, $KAMUISSIZH_{it}$ kamu işsizlik harcamalarını, $IKO2554_{it}$ 25-54 yaş grubunun işgücüne katılım oranını, DDY_{it} ise yabancı doğrudan yatırımı göstermektedir.

(1) nolu denklemde yer alan değişkenler arasındaki uzun dönemli ilişkiyi ortaya koymak amacı ile oluşturulan ekonometrik model (ARDL modeli) aşağıda verilmiştir.

$$\begin{aligned} \Delta GENCISSIZ_t = & \beta_0 + \sum_{i=1}^p \beta_{1i} \Delta GENCISSIZ_{t-i} + \sum_{i=0}^p \beta_{2i} \Delta IKD_{t-i} + \sum_{i=0}^p \beta_{3i} \Delta SSO_{t-i} + \sum_{i=0}^p \beta_{4i} \Delta KAMUISSIZH_{t-i} \\ & + \sum_{i=0}^p \beta_{5i} \Delta IKO2554_{t-i} + \sum_{i=0}^p \beta_{6i} \Delta DDY_{t-i} + \lambda_1 GENCISSIZ_{t-1} + \lambda_2 IKD_{t-1} \\ & + \lambda_3 SSO_{t-1} + \lambda_4 KAMUISSIZH_{t-1} + \lambda_5 IKO2554_{t-1} + \lambda_6 DDY_{t-1} + \varepsilon_t \end{aligned} \quad (2)$$

(2) nolu denklemde Δ birinci fark operatörünü, t zaman boyutunu, p optimum gecikme uzunluğunu ve ε hata terimini ifade etmektedir.

F- test istatistiği ile modelde yer alan değişkenler arasındaki uzun dönem ilişkisinin varlığı ortaya konduktan sonra ise aşağıda verilen (3) nolu denklem ve (4) nolu denklemi tahmin etmek suretiyle değişkenlerin uzun ve kısa dönemli katsayıları tespit edilecektir.

$$\begin{aligned} GENCISSIZ_t = & Y_0 + \sum_{i=1}^n Y_{1i} GENCISSIZ_{t-i} + \sum_{i=0}^n Y_{2i} IKD_{t-i} + \sum_{i=0}^n Y_{3i} SSO_{t-i} + \sum_{i=0}^n Y_{4i} KAMUISSIZH_{t-i} \\ & + \sum_{i=0}^n Y_{5i} IKO2554_{t-i} + \sum_{i=0}^n Y_{6i} DDY_{t-i} + \varepsilon_t \end{aligned} \quad (3)$$

$$\begin{aligned} \Delta GENCISSIZ_t = & \alpha_0 + \alpha_1 ECT_{t-1} + \sum_{i=1}^n \alpha_{1i} \Delta GENCISSIZ_{t-i} + \sum_{i=0}^n \alpha_{2i} \Delta IKD_{t-i} + \sum_{i=0}^n \alpha_{3i} \Delta SSO_{t-i} \\ & + \sum_{i=0}^n \alpha_{4i} \Delta KAMUISSIZH_{t-i} + \sum_{i=0}^n \alpha_{5i} \Delta IKO2554_{t-i} + \sum_{i=0}^n \alpha_{6i} \Delta DDY_{t-i} + \varepsilon_t \end{aligned} \quad (4)$$

(4) nolu denklemde yer alan ECT_{t-1} hata düzeltme terimini, α_1 katsayısı ise hata düzeltme teriminin katsayısını göstermektedir.

Bu katsayı dengede ortaya çıkacak kısa dönemli bir sapma ve ya dengesizliğin (bir şoktan sonra ortaya çıkan dengesizliğin) bir sonraki dönemde hangi hızda düzeltilerek tekrar uzun dönem dengesine gelineceğini ortaya koymaktadır. Elde edilecek olan katsayı işaretinin negatif ve istatistiksel açıdan anlamlı olması beklenmektedir.

Söz konusu Toda-Yamamoto testinin VAR ($k+dmax$) modeli aşağıda verilmiştir. Toda-Yamamoto testinin modeli şu şekildedir:

$$Y_t = \delta_0 + \sum_{i=1}^{k+dmax} \alpha_{1i} Y_{t-i} + \sum_{i=1}^{k+dmax} \alpha_{2i} X_{t-i} + \varepsilon_{1t} \quad (5)$$

$$X_t = \delta_0 + \sum_{i=1}^{k+dmax} \beta_{1i} X_{t-i} + \sum_{i=1}^{k+dmax} \beta_{2i} Y_{t-i} + \varepsilon_{2t} \quad (6)$$

(5). Modele ait hipotezler

H₀: $\alpha_{2i} = 0$ X, Y'nin Granger nedeni değildir.

H₁: $\alpha_{2i} \neq 0$ X, Y'nin Granger nedenidir.

(6). Modele ait hipotezler

H₀: $\beta_{2i} = 0$ Y, X'in Granger nedeni değildir.

H₁: $\beta_{2i} \neq 0$ Y, X'in Granger nedenidir.

4. Veriler ve Araştırma Bulguları

Bu çalışma ile Türkiye ekonomisi için imalat sanayi katma değeri, sabit sermaye oluşumu, kamu işsizlik harcamaları, 25-54 yaş grubunun işgücüne katılım oranı, dış doğrudan yatırımlar ve genç işsizlik oranı arasındaki eşbütünleşme ilişkisi ve nedensellik ilişkisi analiz edilmektedir. Analizde kullanılan veriler 1988-2019 dönemini kapsayan yıllık verilerdir. Çalışmada kullanılan değişkenlerin tanımlanması ve verilerin alındığı kaynaklar Tablo 1'de belirtilmiştir.

Tablo 1. Değişkenlerin Tanımlanması ve Alındığı Kaynakları

Değişkenler	Değişkenlerin Tanımlanması	Alındığı Kaynak
GENCISSIZ	Genç İşsizlik Oranı (15 ile 24 yaş arası) (Aynı alt gruptaki işgücünün yüzdesi)	OECD Veri Tabanı
IKD	İmalat sanayi katma değeri (% GSYİH)	Dünya Bankası Veri Tabanı
SSO	Brüt sabit sermaye oluşumu (yıllık % büyüme)	Dünya Bankası Veri Tabanı
KAMUISSIZH	Kamu işsizlik harcamaları (% GSYİH)	OECD Veri Tabanı
IKO2554	İşgücüne katılım oran (25 ila 54 yaş arası) (Aynı alt gruptaki nüfusun yüzdesi)	OECD Veri Tabanı
DDY	Doğrudan yabancı yatırım, net girişler (% GSYH)	Dünya Bankası Veri Tabanı

Modellerde kullanılan tüm değişkenlere ait tamamlayıcı istatistikler Tablo 2'de verilmektedir.

Tablo 2. Değişkenlere Ait Tamamlayıcı İstatistikleri

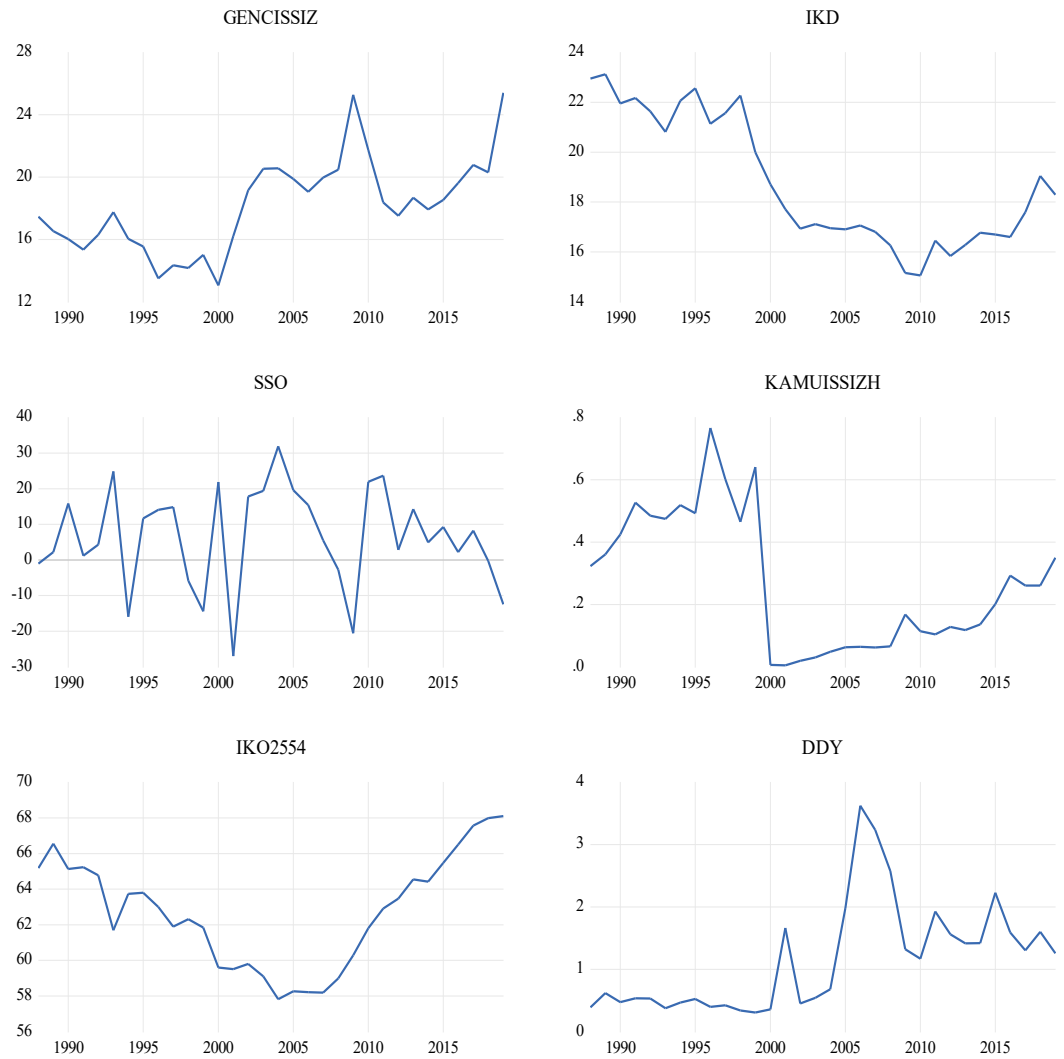
Değişken	Ortalama	Maksimum	Minimum	S.S	S	K	Normallik
GENCISSIZ	18.159	25.410	13.053	2.995	0.499	3.141	$\chi^2(02)=1.356^*$
IKD	18.765	23.122	15.054	2.615	0.367	1.589	$\chi^2(02)=3.371^*$
SSO	6.491	31.919	-27.010	14.134	-0.514	2.702	$\chi^2(02)=1.526^*$
KAMUISSIZH	0.268	0.766	0.005	0.216	0.524	2.121	$\chi^2(02)=2.493^*$
IKO2554	62.743	68.096	57.822	3.101	-0.001	1.898	$\chi^2(02)=1.619^*$
DDY	1.165	3.623	0.305	0.874	1.140	3.728	$\chi^2(02)=7.635^*$

(1) ***, **, ve *, işaretleri sırasıyla % 1, %5 ve %10 düzeyinde anlamlılığı ve değişkenlerin sırasıyla % 1, %5 ve %10 düzeyinde normal dağılımı ifade etmektedir.

(2) S.S: Standart Sapma S: Çarpıklık, K: Basıklık

Değişkenlere ait tamamlayıcı istatistik sonuçları incelendiğinde modelde bağımlı değişken olarak yer alan GENCISSIZ katsayısının 18.159 ortalama ile %10 anlamlılık düzeyinde normal dağılımlı olduğu görülmektedir. Bağımsız değişken olarak ele alınan IKD değişkeni katsayısı 18.765 ortalama ile, SSO değişkeni katsayısı 6.491 ortalama ile, KAMUISSIZH değişkeni katsayısı 0.268 ortalama ile, IKO2554 değişkeni katsayısı 62.743 ortalama ile ve DDY değişkeni katsayısı ise 1.165 ile %10 anlamlılık düzeyinde normal dağılım göstermektedir.

Değişkenlere ait zaman seyir grafikleri Şekil 1'de gösterildiği gibidir.

Şekil 1. Değişken Zaman Seyir Grafikleri

Grafikler incelendiğinde GENCISSIZ değişkeninin yukarı yönlü bir trende, IKD değişkeninin aşağı yönlü bir trende sahip olduğu ancak SSO, KAMUISSIZH, IKO2554 ve de DDY değişkenlerinin ise belirgin bir trende sahip olmadıkları görülmektedir. Ek olarak tüm değişkenlerin yapısal kırılma özelliği gösteren dönemlerinin bulunduğu görülmektedir. Bu nedenle klasik birim kök testlerine dayanak oluşturması için ek olarak değişkenlere yönelik yapısal kırılmaları dikkate alan yapısal kırılmalı birim kök testlerinin de uygulanması tercih edilmiştir.

4.1. ADF ve PP Birim Kök Testleri ile Yapısal Kırılmalı ADF Birim Kök Testi Sonuçları

Çalışmada GENCISSIZ, IKD, SSO, KAMUISSIZH, IKO2554 ve DDY değişkenlerine ait serilerin durağanlık durumlarını incelemek için ADF (Augmented Dickey Fuller) (1981) ve PP (Phillips Perron) (1988) birim kök testleri ve yapısal kırılmalı ADF birim kök testi yapılmıştır. ADF ve PP birim kök testi sonuçları tablo 3'te ve yapısal kırılmalı ADF birim kök testi sonuçları ise Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 3. ADF ve Phillips Perron Birim Kök Testi Sonuçları

DEĞİŞKENLER	Düzy/ Birinci Fark	ADF Test İstatistiği		PP Test İstatistiği		SONUÇ
		Sabit	Sabit ve Trend	Sabit	Sabit ve Trend	
GENCISSIZ	Düzy	-1.071(0)	-2.319(0)	-1.053(3)	-2.371(3)	I(1)
	Birinci Fark	-4.706(0)***	-4.738(0)***	-4.505(8)***	-4.562(8)***	
IKD	Düzy	-1.649(0)	-0.843(0)	-1.651(3)	-0.844(3)	I(1)
	Birinci Fark	-5.025(0)***	-5.375(0)***	-5.018(3)***	-5.384(2)***	
SSO	Düzy	-5.786(0)***	-5.669(0)***	-5.793(3)***	-5.669(2)***	I(0)
	Birinci Fark	-9.643(0)***	-9.542(0)***	-16.619(7)***	-17.256(7)***	
KAMUISSIZH	Düzy	-1.842(0)	-1.991(0)	-1.866(4)	-2.117(4)	I(1)
	Birinci Fark	-6.921(0)***	-6.827(0)***	-6.845(3)***	-6.771(3)***	
IKO2554	Düzy	-0.392(0)	-0.521(0)	-0.819(4)	-0.319(2)	I(1)
	Birinci Fark	-5.035(0)***	-6.621(0)***	-5.222(4)***	-6.636(1)***	
DDY	Düzy	-2.167(0)	-2.474(0)	-2.072(7)	-2.325(6)	I(1)
	Birinci Fark	-5.092(0)***	-5.011(0)***	-7.996(29)***	-8.219(29)***	

(1) Maksimum gecikme uzunluğu 4 olarak alınmış ve en uygun (optimal) gecikme uzunluğu SIC kriterine göre belirlenmiştir.

(2) ***, **, ve *, işaretleri sırasıyla % 1, %5 ve %10 düzeyinde anlamlılığı ve değişkenlerin sırasıyla % 1, %5 ve %10 düzeyinde durağan olduklarını ifade etmektedir.

Tablo 3 incelendiğinde SSO değişkeni dışındaki diğer tüm değişkenlerin düzeyde durağan olmadıkları ancak birinci farkları alındığında durağan hale geldikleri görülmektedir. Başka bir anlatımla SSO değişkenine ait serinin düzeyde I(0), GENCISSIZ, IKD, KAMUISSIZH, IKO2554 ve DDY değişkenlerine ait serilerin ise birinci farkında I(1) durağan oldukları görülmektedir. ADF ve PP birim kök testi sonuçlarına bütüncül olarak bakıldığında ele alınan tüm değişkenler, en fazla I(1) düzeyinde durağanlık koşulunu sağlamaktadır.

Değişkenlere uygulana Yapısal Kırılmalı ADF Birim Kök Testi sonuçları Tablo 4'te verilmektedir.

Tablo 4. Yapısal Kırılmalı ADF Birim Kök Testi Sonuçları

DEĞİŞKENLER	Düzey/ Birinci Fark	Yapısal Kırılmalı ADF Birim Kök Testi Bulguları				SONUÇ
		Model Spesifikasyonları				
		Sabit	Sabit Ve Trend			
			Kırılma Spesifikasyonları			
		Sabit	Trend	Sabit ve Trend		
GENCISSIZ	Düzey	-3.207(0)	-3.175(0)	-2.465(0)	-3.214(0)	I(1)
	Birinci Fark	-5.186(0)***	-5.621(0)***	-4.958(0)**	-6.679(0)***	
IKD	Düzey	-4.625(0)**	-3.442(0)	-3.512(3)	-3.431(0)	I(1)
	Birinci Fark	-5.744(0)***	-7.161(1)***	-6.037(1)***	-6.961(1)***	
SSO	Düzey	-6.232(0)***	-6.531(0)***	-5.938(0)***	-6.555(0)***	I(0)
	Birinci Fark	-9.736(0)***	-9.721(0)***	-9.498(0)***	-9.661(0)***	
KAMUISSIZH	Düzey	-5.559(0)***	-10.579(0)***	-8.906(0)***	-9.872(0)***	I(0)
	Birinci Fark	-9.531(0)***	-9.223(0)***	-8.132(0)***	-8.848(0)***	
IKO2554	Düzey	-2.459(4)	-1.954(2)	-5.779(0)***	-5.3122(0)**	I(1)
	Birinci Fark	-7.331(0)***	-7.233(0)***	-6.753(0)***	-6.966(0)***	
DDY	Düzey	-4.883(2)**	-5.188(2)**	-4.883(2)**	-5.986(4)***	I(0)
	Birinci Fark	-6.158(2)***	-6.733(0)***	-5.097(0)***	-5.689(2)**	

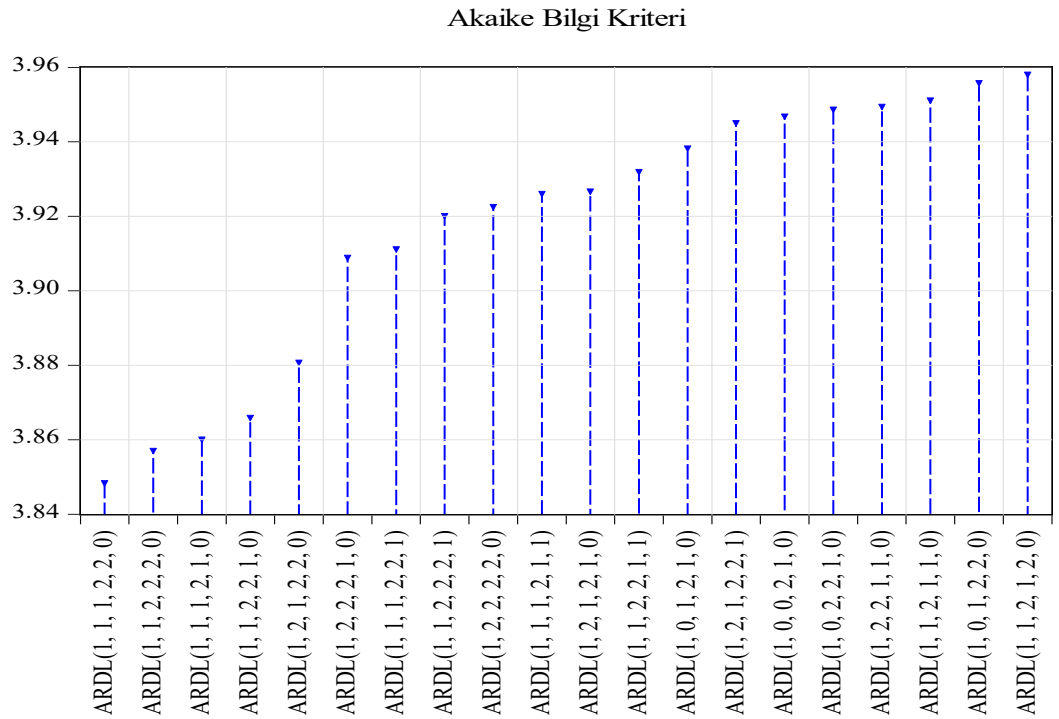
(1) Maksimum gecikme uzunluğu 4 olarak alınmış ve en uygun (optimal) gecikme uzunluğunun belirlenmesinde SIC kriteri kullanılmıştır.

(2) ***, **, ve *, işaretleri sırasıyla % 1, %5 ve %10 düzeyinde anlamlılığı ve değişkenlerin sırasıyla % 1, %5 ve %10 düzeyinde durağan olduklarını ifade etmektedir.

Tablo 4 incelendiğinde SSO, KAMUISSIZH ve DDY değişkenlerinin düzeyde I(0) durağan oldukları GENCISIZ, IKD ve IKO2554 değişkenlerinin ise birinci farklarının I(1) alınması sonrasında durağan hale geldikleri görülmektedir. ADF ve PP Birim Kök testi sonuçları ile Yapısal Kırılmalı ADF Birim Kök testi sonuçları karşılaştırıldığında KAMUISSIZH ve DDY değişkenleri dışındaki tüm diğer değişkenler için test sonuçlarının paralellik gösterdiği dikkat çekmektedir. Diğer yandan KAMUISSIZH ve DDY değişkenlerine ait seriler ADF ve PP birim kök testi sonuçlarına göre birinci farkında durağan iken Yapısal Kırılmalı ADF birim kök testi sonuçları göre ise düzeyde durağandır.

Gerek ADF ve PP birim kök testi gerekse de Yapısal Kırılmalı ADF birim kök testi sonuçlarına bir bütün olarak bakıldığında modelde yer alan değişkenlerin farklı derecelerden durağanlık koşulunu sağladıkları ve değişkenler arasında ikinci derecede durağan herhangi bir değişken olmadığı görülmüştür. Dolayısıyla durağanlık sonuçlarında I(2) seviyesinde herhangi bir değişkenin bulunmaması ve de çalışmada kullanılan veri setinde yer alan gözlem sayısının az olması nedeniyle küçük örneklem için daha tutarlı sonuç verdiği bilinen ARDL Sınır Testinin kullanılmasına karar verilmiştir. Değişkenler arasındaki nedensellik ilişkisinin ortaya konmasında ise Toda-Yamamoto Nedensellik Testinin kullanılması tercih edilmiştir.

Çalışmadaki ARDL modeli otoregresif denklem için değişkenlerin optimal geçilme uzunluklarının tespit edilebilmesi için yapılan Akaike Bilgi Kriteri karşılaştırmaları Şekil 2'de gösterilmiştir.

Şekil 2. Optimal Gecikme Seçimi için Akaike Bilgi Kriteri Karşılaştırmaları

Optimal gecikme uzunluğunun seçimi için Akaike Bilgi Kriteri Karşılaştırmalarının yer aldığı Şekil 2 incelendiğinde en küçük Akaike Bilgi Kriteri (AIC) değerine göre optimal ARDL modelinin ARDL (1, 1, 1, 2, 2, 0) olduğu görülmektedir. Akaike Bilgi Kriteri değerine göre belirlenen optimal gecikme uzunlukları doğrultusunda kurulan ARDL (1, 1, 1, 2, 2, 0) modelinde değişkenler arasındaki eşbütünleşme ilişkisini ortaya koymak amacıyla F-Test (Wald Testi)¹ kullanılmıştır.

¹ ARDL yöntemi için literatürde farklı F Kritik değerler sunulmakla beraber bu çalışmada EVIEWS 10 paket programının gözlem sayısı için hesapladığı kritik değerler kullanılmış olup, söz konusu değerler modelin sabit ve/veya trend içermesi durumuna göre farklılaşmaktadır.

4.2. Sınır Eşbütünleşme Testi Sonuçları

Modelde yer alan değişkenler arasındaki eşbütünleşme ilişkisini ortaya koymak amacıyla F-Test. (Wald Testi) yapılmıştır. Modele ait uzun dönem eş bütünleşme ilişkisinin test sonuçları Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5. Uzun Dönem Eşbütünleşme İlişkisinin Test Sonuçları

Model	F İstatistiği	Gecikme Uzunlukları	Eş Bütünleşme İlişkisi		
			%1	%5	%10
F(GENCİSSİZ IKD, SSO, KAMUISSİZH, IKO2554, DDY)	F=4.843**	(1, 1, 1, 2, 2, 0)	Yok	Var	Var

(1) ***, **, ve *, işaretleri sırasıyla % 1, % 5 ve % 10 düzeyinde anlamlılığı ifade etmektedir.

(2) Maksimum gecikme uzunluğu gözlem sayısı azlığı nedeni ile 4 olarak alınmış ve en uygun (optimal) gecikme uzunluğunun belirlenmesinde AIC kriterleri kullanılmıştır.

(3) Mevcut örneklem için EViews 10 paket programının verdiği Bootstrap alt ve üst kritik değerleri dikkate alınmıştır.

%10 anlamlılık düzeyinde alt ve üst kritik sınır değerleri sırasıyla; 2.578 ve 3.858

%5 anlamlılık düzeyinde alt ve üst kritik sınır değerleri sırasıyla; 3.125 ve 4.608

%1 anlamlılık düzeyinde alt ve üst kritik sınır değerleri sırasıyla; 4.537 ve 6.370

Tablo 5 incelendiğinde değişkenler arasında %5 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir eş bütünleşme ilişkisinin olduğu gözlemlenmektedir. Bu sonuç modeldeki değişkenler arasında uzun dönemli ilişkisinin varlığını göstermektedir.

4.3. ARDL Model Sonuçları (Uzun ve Kısa Dönem Analiz Sonuçları)

Eş bütünleşme ilişkisinin varlığı ortaya konduktan sonra, modelindeki değişkenlere ait uzun ve kısa dönem katsayıların tahminine geçilmiştir. ARDL modeline ilişkin tanısal istatistikler ile uzun dönem, kısa dönem ve hata düzeltme modeli istatistikleri Tablo 6'da raporlanmıştır.

Tablo 6. ARDL Modeli Sonuçları

Uzun Dönem İstatistikleri				
Değişken	Katsayı	Standart Hata	t	p
IKD	-1.349	0.649	-2.078*	[0.053]
SSO	-0.668	0.305	-2.194**	[0.042]
KAMUISSİZH	-18.181	10.474	-1.736	[0.101]
IKO2554	0.143	0.464	0.308	[0.762]
DDY	-0.504	0.976	-0.516	[0.613]
Hata Düzeltme Modeli ve Kısa Dönem İstatistikleri				
Değişken	Katsayı	Standart Hata	t	p
Sabit	14.184	2.300	6.167***	[0.000]
IKD	0.683	0.398	1.716	[0.104]
SSO	-0.136	0.025	-5.433***	[0.000]
KAMUISSİZH	5.185	2.030	2.554**	[0.021]
IKO2554	-1.590	0.374	-4.257***	[0.001]
DDY	-0.155	0.457	-0.340	[0.738]
ECT _{t-1}	-0.308	0.050	-6.132***	[0.000]
Tanısal İstatistikler				
Otokorelasyon	$\chi^2(02)=6.759^{**}$		[0.034]	
Değişen Varyans	$\chi^2(12)=3.873$		[0.986]	
Fonksiyonel Form	F(1, 16)=3.229		[0.192]	
Normal Dağılım	$\chi^2(02)=0.306$		[0.858]	

(1) Parantez içerisinde yer alan değerler Prob.-olasılık değerlerini göstermektedir. ***, **, ve *, işaretleri sırasıyla %1, %5 ve %10 anlamlılık düzeylerini göstermektedir.

Tablo 6'da tanısal test istatistikleri incelendiğinde modelde %5 anlamlılık düzeyinde bir otokorelasyon sorunu olduğu, ancak değişen varyans ve fonksiyonel form sorunlarının bulunmadığı görülmektedir. Ayrıca model hata terimleri %10 anlamlılık düzeyinde normal dağılmaktadır. Otokorelasyon sorununun neden olabileceği etkinlik kayıplarını önlemek için model HAC-NEWKEY WEST Dirençli Standart Hatalar ile tahmin

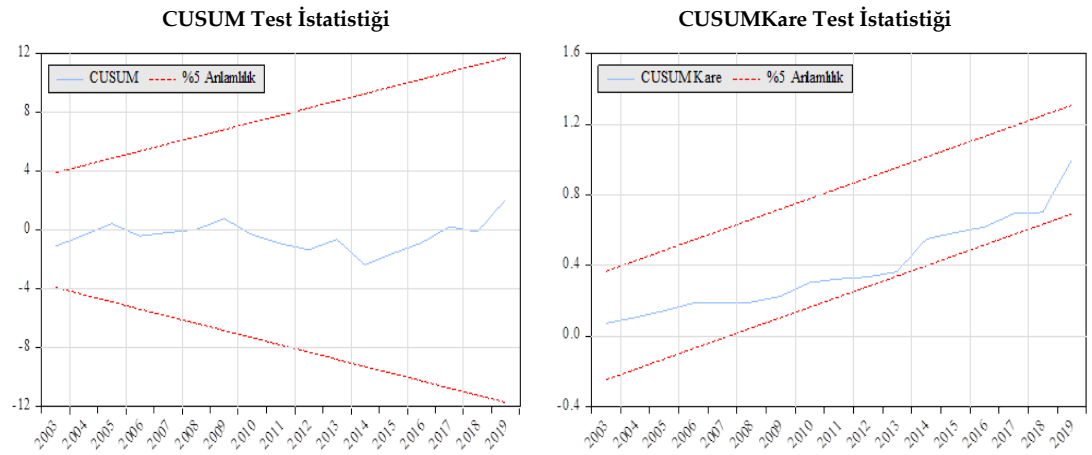
edilmiştir. Başka bir ifade ile otokorelasyon sorunu nedeniyle model HAC-NEWKEY WEST Dirençli Standart Hatalar ile tahmin edilerek katsayı etkinliğinin korunması amaçlanmıştır.

ARDL Modeline ait uzun dönem sonuçlarının yer aldığı Tablo 6 incelendiğinde IKD değişkeni katsayısının %10, SSO değişkeni katsayısının ise %5 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı ve işaretlerinin ise negatif olduğu tespit edilmiştir. Başka bir ifade ile IKD ve SSO değişkenleri ile GENCISSIZ değişkeni arasında negatif ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu da uzun dönemde gerek IKD gerekse de SSO değişkeninin GENCISSIZ değişkeni üzerinde negatif ve istatistiksel olarak anlamlı bir etkisinin olduğunu göstermektedir. Elde edilen bu sonuçlar IKD değişkeninde ortaya çıkacak 1 birimlik bir artışın GENCISSIZ değişkeninde -1.349 birimlik, SSO değişkeninde ortaya çıkacak 1 birimlik bir artışın ise GENCISSIZ değişkeninde -0.668 birimlik bir azalışa neden olacağı anlamına gelmektedir. Tablo 6 incelendiğinde ayrıca uzun dönemde gerek KAMUISSIZH değişkenine gerekse de DDY değişkenine ait katsayı işaretinin negatif ancak istatistiksel olarak anlamsız olduğu saptanmıştır. Ek olarak uzun dönem açısından IKO2554 değişkenine ait katsayı işaretinin pozitif ancak istatistiksel olarak anlamsız olduğu bulunmuştur. Elde edilen bu sonuçlar ise uzun dönemde KAMUISSIZH ve DDY değişkenleri ile GENCISSIZ değişkeni arasında negatif, IKO2554 değişkeni ile GENCISSIZ değişkeni arasında ise pozitif ancak istatistiksel olarak anlamsız bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır. Bu sonuç ise uzun dönem açısından KAMUISSIZH, DDY ve IKO2554 değişkenlerinin GENCISSIZ değişkeni üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi olmadığını göstermektedir.

ARDL Modeline ait kısa dönem sonuçlarının yer aldığı Tablo 6 incelendiğinde gerek SSO değişkenine gerekse de IKO2554 değişkenine ait katsayı işaretlerinin negatif ve %1 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı oldukları tespit edilmiştir. Diğer yandan KAMUISSIZH değişkenine ait katsayı işaretinin pozitif ancak %5 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır. Bu sonuçlar ise SSO değişkeninde meydana gelecek 1 birimlik bir artışın GENCISSIZ değişkeninde -0.136 birimlik, IKO2554 değişkeninde meydana gelecek 1 birimlik bir artışın GENCISSIZ değişkeninde -1.590 birimlik bir azalışa ve KAMUISSIZH değişkeninde meydana gelecek 1 birimlik bir artışın ise GENCISSIZ değişkeninde 5.185 birimlik bir artışa neden olacağı anlamını taşımaktadır. Tablo 6'ya bakıldığında ayrıca IKD değişkenine ait katsayı işaretinin pozitif, DDY ait katsayı işaretinin ise negatif ancak istatistiksel olarak anlamsız olduğu saptanmıştır. Bu sonuç ise gerek IKD değişkeninin gerekse de DDY değişkeninin kısa dönemde GENCISSIZ değişkeni üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi olmadığını ortaya koymaktadır.

Modelin hata düzeltme mekanizması incelendiğinde hata düzeltme katsayısının (ECT_{t-1}) %1 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı, işaretinin beklenen yönde negatif ve katsayı değerinin ise 0-1 aralığında olduğu görülmektedir. Bu sonuç modelde hata düzeltme mekanizmasının çalıştığı (işlevsel olduğu) ve uzun dönem dengesinden görülen sapmaların (şokların vb. etkisi ile ortaya çıkan) dönemler boyunca tekrar dengeye uyarlandığı anlamını taşımaktadır. Başka bir ifade ile bu sonuç dengede ortaya çıkacak olan bir sapma durumunda tekrar dengeye doğru bir hareketin olacağını ortaya koymaktadır. Hata düzeltme katsayısının -0.308 olması dengeden sapmaların yaklaşık 3 yılda düzeltilerek tekrar uzun dönem dengesine gelineceğini ortaya koymaktadır ($1/0.308=3.247$). Başka bir ifade ile ECT_{t-1} katsayısının -0.308 değerinde olması dengede meydana gelen sapmaların %30'nun bir sonraki dönemde düzeltilerek uzun dönem dengesine ulaşılacağını ifade etmektedir.

Uzun dönemde tahmin edilen katsayıların istikrarlı olup olmadığını kontrol etmek amacıyla hesaplanan CUSUM ve CUSUMSQ test istatistikleri Şekil 3'te verilmektedir.

Şekil 3. Uzun Dönem Modellere Ait CUSUM ve CUSUMKare Test İstatistikleri

Şekil 3 incelendiğinde gerek CUSUM gerekse CUSUMKare grafikleri CUSUM ve CUSUMKare test istatistiklerinin %5 anlamlılık düzeyinde kritik sınırlar içerisinde yer aldığı görülmektedir. Bu durum ARDL (1, 1, 1, 2, 2, 0) modelinde yer alan katsayıların %5 anlamlılık düzeyinde istikrar olduklarını ortaya koymaktadır. Başka bir ifade ile uzun dönem açısından ARDL (1, 1, 1, 2, 2, 0) modeli katsayılarının %5 anlamlılık düzeyinde istikrar koşulunu sağladıklarını göstermektedir. Şekil 3'teki CUSUM ve CUSUMKare istatistiklerinin kritik sınırlar içerisinde olması modelde yer alan değişkenlere ait istatistiklerde herhangi bir taşıma olmadığı ve yapısal kırılma bulunmadığı anlamına gelmektedir.

4.4. Toda-Yamamoto Nedensellik Testi Sonuçları

Toda-Yamamoto nedensellik testi için öncelikle değişkenleri içeren VAR modeli için optimal (en uygun) gecikme uzunluğunun (k) belirlenmesi gerekmektedir. Daha sonra maksimum bütünleşme derecesi (dmax) belirlenmektedir. Sonrasında ise optimal gecikme uzunluğuna maksimum bütünleşme derecesinin eklenmesi ile elde edilen (k+dmax) değeri üzerinden elde edilen VAR modeli tahmin edilmektedir.

Toda-Yamamoto Nedensellik Testi için kurulacak VAR modelinde en uygun gecikme uzunluğunun (k) belirlenmesi amacıyla bilgi kriteri karşılaştırmalarına yönelik sonuçlar Tablo 7'deki verilmektedir.

Tablo 7. Optimal Gecikme İçin Bilgi Kriteri Karşılaştırmaları

Lag	LogL	LR	FPE	AIC	SC	HQ
0	-337.3689	NA	352.1809	22.89126	23.17150	22.98091
1	-209.7139	195.7377*	0.823828*	16.78093*	18.74260*	17.40848*
2	-177.9323	36.01915	1.496025	17.06215	20.70527	18.22762

Tablo 7'de görüldüğü gibi VAR modeli için en uygun gecikme uzunluğu (k) 1'dir. ADF ve PP Birim Kök Testleri sonucunda SSO serisinin düzeyde, GENCİSSİZ, IKD, KAMUISSİZH, IKO2554 ve DDY serilerinin ise birinci farkında durağan oldukları görülmektedir. Bu çerçevede maksimum bütünleşme derecesi (dmax) 1 olarak alınmıştır. En uygun gecikme uzunluğuna (k=1) maksimum bütünleşme derecesi (dmax=1) eklenerek 2 gecikmeyle kurulan VAR(k+dmax) modelinin Görünürde İlişkisiz Regresyon sistem çözümü üzerinden hesaplanan Toda-Yamamoto Nedensellik Testi sonuçları Tablo 8'de verilmektedir.

Tablo 8. Toda Yamamoto Nedensellik Testi Sonuçları

Nedenselliğin Yönü	k+dmax	Ki-Kare (χ^2) İstatistiği	Ki-Kare Olasılık Değeri	Karar
IKD → GENCISSIZ	1+1	1.621	[0.445]	Nedensellik Yok
SSO → GENCISSIZ	1+1	3.831	[0.147]	Nedensellik Yok
KAMUISSIZH → GENCISSIZ	1+1	7.931	[0.019]**	Nedensellik Var
IKO2554 → GENCISSIZ	1+1	6.153	[0.046]**	Nedensellik Var
DDY → GENCISSIZ	1+1	6.519	[0.038]**	Nedensellik Var
GENCISSIZ → IKD	1+1	2.913	[0.233]	Nedensellik Yok
GENCISSIZ → SSO	1+1	1.121	[0.571]	Nedensellik Yok
GENCISSIZ → KAMUISSIZH	1+1	0.109	[0.947]	Nedensellik Yok
GENCISSIZ → IKO2554	1+1	1.558	[0.459]	Nedensellik Yok
GENCISSIZ → DDY	1+1	6.199	[0.045]**	Nedensellik Var

(1) ***, **, ve *, işaretleri sırasıyla % 1, %5 ve %10 düzeyinde anlamlılığı ifade etmektedir. [Köşeli Parantez içindeki değerler test anlamlılık değerlerini içerir.]

Tablo 8'deki Toda-Yamamoto Nedensellik Testi sonuçları, KAMUISSIZH ve IKO2554 değişkenlerinden GENCISSIZ değişkenine doğru %5 anlamlılık düzeyinde tek yönlü bir nedensellik ilişkisinin varlığını ortaya koymaktadır. Bu sonuç ise KAMUISSIZH ve IKO2554 değişkenlerinde meydana gelecek olan değişimin GENCISSIZ değişkeninde değişmeye neden olacağını göstermektedir. Diğer yandan DDY ve GENCISSIZ değişkenleri arasında %5 anlamlılık düzeyinde çift yönlü bir nedensellik ilişkisinin olduğu saptanmıştır. Bu sonuç ise DDY değişkeninde meydana gelecek olan değişimin GENCISSIZ değişkeninde, GENCISSIZ değişkeninde meydana gelecek olan değişimin ise DDY değişkeninde değişmeye neden olacağını ifade etmektedir. Ancak IKD ve SSO değişkenlerinden GENCISSIZ değişkenine doğru ise herhangi bir nedensellik ilişkisi tespit edilememiştir. Bu sonuç ise IKD ve SSO değişkenlerinde meydana gelecek olan değişimin GENCISSIZ değişkeni üzerinde herhangi bir değişmeye neden olmayacağı anlamına gelmektedir.

Tablo 8'de GENCISSIZ değişkeninden bağımsız değişkenlere doğru nedensellik sonuçları incelendiğinde ise GENCISSIZ değişkeninden IKD, SSO, KAMUISSIZH, IKO2554 değişkenlerine doğru herhangi bir nedensellik ilişkisi saptanamamıştır.

5. Sonuç

Bu çalışmada Türkiye ekonomisine ait 1988-2019 dönemi yıllık verileri kullanmak suretiyle imalat sanayi katma değeri, sabit sermaye oluşumu, kamu işsizlik harcamaları, 25-54 yaş grubunda işgücüne katılım oranı, dış doğrudan yatırımlar ve genç işsizlik oranı arasındaki eşbütünleşme ve nedensellik ilişkisi araştırılmıştır. Söz konusu ilişkileri ortaya konmak amacı ile ARDL Sınır Testi Vektör ve Toda-Yamamoto Nedensellik testi kullanılmıştır. Çalışmada Cvečić ve Sokolic (2018)'in modeli esas alınarak oluşturulan model analiz edilmiştir. Modelde değişken olarak genç işsizlik oranı, imalat sanayi katma değeri, sabit sermaye oluşumu, kamu işsizlik harcamaları, 25-54 yaş grubunun işgücüne katılım oranı ve dış doğrudan yatırımı değişkenleri kullanılmıştır.

Analizin ampirik bulgularına göre;

(I) Uzun dönemde imalat sanayi katma değerinin (IKD) %10 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı olduğu ve genç işsizlik oranını (GENCISSIZ) negatif yönde etkilediği tespit edilmiştir. Elde edilen bu sonuç ise Adıgüzel (2021)'in çalışması ile tutarlılık göstermektedir. Kısa dönemde ise imalat sanayi katma değerinin (IKD) genç işsizlik oranı (GENCISSIZ) üzerinde pozitif ancak istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Diğer yandan imalat sanayi katma değeri (IKD) ile genç işsizlik oranı (GENCISSIZ) arasında herhangi bir nedensellik ilişkisi tespit edilememiştir.

(II) Sabit sermaye oluşumunun (SSO) uzun dönemde %5, kısa dönemde ise %1 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı olduğu ve genç işsizlik oranını (GENCISSIZ) negatif yönde etkilediği tespit edilmiştir. Tespit edilen bu sonuç Cheema ve Atta (2014)'ın, Bakare (2011)'in ve Kabaklarlı ve Gür (2011)'ün çalışmaları ile tutarlılık

göstermektedir. Diğer yandan sabit sermaye oluşumu (SSO) ile genç işsizlik oranı (GENCISSIZ) arasında herhangi bir nedensellik ilişkisi elde edilmemiştir.

(III) Uzun dönemde kamu işsizlik harcamalarının (KAMUISSIZH) genç işsizlik oranı (GENCISSIZ) üzerinde negatif ancak istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi olmadığı tespit edilmiştir. Kısa dönemde ise kamu işsizlik harcamalarının (KAMUISSIZH) %5 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı olduğu ve genç işsizlik oranını (GENCISSIZ) pozitif yönde etkilediği tespit edilmiştir. Bu sonucun ise Cvečić ve Sokolic (2018)'in ve Shuryhina (2016)'nın çalışmaları ile tutarlılık gösterdiği görülmektedir. Ayrıca kamu işsizlik harcamalarından (KAMUISSIZH) genç işsizlik oranına (GENCISSIZ) doğru %5 anlamlılık düzeyinde tek yönlü bir nedensellik ilişkisinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ancak genç işsizlik oranından (GENCISSIZ) kamu işsizlik harcamalarına (KAMUISSIZH) doğru herhangi bir nedensellik ilişkisine ulaşılamamıştır.

(IV) Uzun dönemde 25-54 yaş arası nüfusun işgücüne katılım oranının (IKO2554) genç işsizlik oranı (GENCISSIZ) üzerinde pozitif ancak istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi olmadığı saptanmıştır. Ancak kısa dönemde 25-54 yaş arası nüfusun işgücüne katılım oranının (IKO2554) %1 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı olduğu ve genç işsizlik oranını (GENCISSIZ) negatif yönde etkilediği tespit edilmiştir. Ayrıca 25-54 yaş arası nüfusun işgücüne katılım oranından (IKO2554) genç işsizlik oranına (GENCISSIZ) doğru %5 anlamlılık düzeyinde tek yönlü bir nedensellik ilişkisinin olduğu tespit edilmiştir. Ancak genç işsizlik oranından (GENCISSIZ) 25-54 yaş arası nüfusun işgücüne katılım oranına (IKO2554) doğru herhangi bir nedensellik ilişkisi elde edilememiştir.

(V) Dış doğrudan yatırımların (DDY) gerek uzun gerekse de kısa dönemde genç işsizlik oranı (GENCISSIZ) üzerinde negatif ancak istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi olmadığı tespit edilmiştir. Ulaşılan sonuç ise Peker ve Göçer (2010)'in ve Djambaska ve Lozanoska (2015)'nin çalışmaları ile tutarlılık göstermektedir. Diğer yandan dış doğrudan yatırımlar (DDY) ile genç işsizlik oranı (GENCISSIZ) arasında %5 anlamlılık düzeyinde çift yönlü bir nedensellik saptanmıştır.

Çalışmada ulaşılan bulgu (I), uzun dönem için imalat sanayi katma değerindeki artışın genç işsizlik oranını azalttığını göstermektedir. Bu sonuç ise genç işsizlik oranını düşürmek için imalat sanayi yatırımlarının artırılması gerektiğini ortaya koymaktadır. Özellikle Türkiye'de diğer sektörlerle kıyasla üretkenliğin imalat sanayinde daha fazla olması ve büyük bir istihdam imkanı sağlaması durumu dikkate alındığında imalat sanayiye yönelik yapılacak yatırımlardaki artışın genel olarak genç özel olarak kadın (ki gıda, tekstil, hazır giyim vb. gibi sektörlerde) istihdam oranında artışa neden olması kaçınılmazdır (T.C. Kalkınma Bakanlığı, 2018). Türk imalat sanayinin %98'nin yerli firmalardan %2'nin ise yabancı firmalardan oluştuğu ve bu %2'lik kısmın büyük bir kısmının ise yerli firmaların yabancı firmalar tarafından satın alınması ile ortaya çıktığı görülmektedir. Firmaların endüstrilerdeki dağılımı incelendiğinde yerli firmaların daha çok emek ve sermaye-yoğun endüstriler (özellikle küçük ve orta ölçekli endüstriler) ile düşük ve orta-düşük teknoloji yoğun endüstrilerde; yabancı firmaların ise, ağırlıklı olarak orta-yüksek teknoloji yoğun endüstrilerde yoğunlaştığı ortaya çıkmaktadır. İmalat sanayindeki yabancı firmaların istihdam yaratma etkisinin sınırlı düzeyde kaldığı dikkate alındığında genç işsizlik oranını düşürmek için özellikle yerli firmaların yer aldığı gıda, tekstil, hazır giyim, mobilya ve metal ürünleri gibi emek ve sermaye yoğun endüstriler ile düşük ve orta-düşük teknoloji yoğun endüstrilere yönelik yatırımlara ağırlık verilmesi büyük önem taşımaktadır (Bostan ve Karadağ, 2022, ss.311-327). Ayrıca yapılacak olan yatırımlarda özellikle imalat sanayinin emek yoğun alt sektörlerinde belli sanayi bölgeleri (sanayileşmenin çok yoğun olduğu bölgeler) etrafında yoğunlaşmak yerine kırsal ve yoksul nüfusun olduğu bölgelere yönelik yatırımlara öncelik verilmesi gerekmektedir.

Tespit edilen bulgu (II), sabit sermaye oluşumundaki artışın gerek kısa gerekse de uzun dönemde genç işsizlik oranında azalmaya neden olduğunu göstermektedir. Bu bulgu özellikle yeni bir fabrika veya tesis kurulması şeklinde ortaya çıkan sabit sermaye

oluşumlarının gerek genel gerekse de genç işsizlik oranının düşürülmesinde büyük rol oynayacağını ortaya koymaktadır.

Çalışmada elde edilen bulgu (III), uzun dönemde kamu işsizlik harcamaları ile genç işsizlik oranı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığını ancak kısa dönemde kamu işsizlik harcamalarındaki artışın genç işsizlik oranında artışa neden olduğunu ortaya koymaktadır. Bu sonucun ortaya çıkması iki temel unsura bağlanabilir. Bunlardan birincisi kamu işsizlik harcamalarının finansmanı vergilerin artması yönünde baskı yaratarak işgücü maliyetlerinin artmasına ve sonuçta da işsizlik oranında artışa neden olmuş olabilir. İkincisi ise kamu işsizlik harcamaları bu harcamalardan yararlanan bireyler üzerinde gelir garantisi hissi yaratarak bu kişileri işsiz kalma konusunda istekli hale getirebilir. Ulaşılan bu sonuç devletin gerek genel gerekse de genç işsizlik sorununu çözmek için nakti yardım şeklindeki kamu işsizlik harcamaları yerine aktif işgücü piyasası politikalarına (gençlerin işgücü piyasasına ve işlere erişimlerinin kolaylaştırılması ve iyileştirilmesi, tecrübe ve beceri kazandırmaya yönelik eğitim programları vb. gibi) ağırlık vermesi gerektiğini göstermektedir. Bu amaçla devletin elindeki kaynakları gençlerin okuldan işe geçişini garanti edecek teşvik ya da destekler şeklinde kullanması genç işsizlik oranının azaltılmasında önemli rol oynayacaktır. Özellikle yeni mezun olan ancak işgücü piyasası tecrübesi olmayan gençlere yönelik (iş başında eğitim ve öğrenimi birleştirerek pratik mesleki beceriler edinmelerine izin veren) mesleki eğitim programları için destek sağlanmalı ve bu konuda sanayi ile işbirliği içinde olunmalıdır (Ohtake, 2004). Bu bağlamda gerek üretkenliğin daha fazla olması gerekse de büyük bir istihdam imkanı sunması açısından imalat sanayi diğer sektörlerle oranla ön plana çıkmaktadır. Bu da genç işsizlik oranının düşürülmesinde devletin imalat sanayi (ve diğer sektörlerle) ile işbirliği içinde hareket etmesinin gerekliliğini ortaya koymaktadır. Bu doğrultuda ilk olarak sektör ve sektörün alt sektörlerinde ihtiyaç duyulan işgücünün niteliklerinin tespit edilmesi sonrasında ise gençlerin bu nitelik ve ihtiyaçlar doğrultusunda gerek işe girmeden önceki süreçte gerekse de iş başında tecrübe ve beceri kazanmalarına yönelik eğitim programlarına öncelik verilmesi gerekmektedir. Diğer yandan özellikle gelişmekte olan ülkelerde sanayinin itici gücü olarak kabul edilen KOBİ'lerin eksik ve geri kalan yönlerinin belirlenerek bu alanlara yönelik istihdam yaratıcı teşviklere ağırlık verilmesi genç işsizlik oranlarının düşmesinde büyük katkı sağlayacaktır. Ayrıca devletin işverenleri gerek kendi çalışanlarını gerekse de iş arayanları iş başında tecrübe ve beceri kazandırmaya yönelik eğitim programlarına gitmeleri konusunda teşvik etmesi ve bu eğitim programlarını uygulayan işverenlere ise mesleki eğitim maliyetlerinin tamamının veya bir kısmının karşılanması (ki bu amaçla işsizlik sigortası fonu kullanılabilir) şeklinde destek sunması genç işsizliğin oranının düşmesinde önemli rol oynayacaktır. Bütün bunlara ek olarak yerel yönetimler aracılığı ile yaratılacak olan istihdam programlarına öncelik verilmesi, mevcut teknolojik gelişmeye ayak uyduracak ve kullanabilecek şekilde eğitimin niteliğinin geliştirilmesi, mesleki eğitimin ön plana çıkarılması (sektörlerin işgücü talepleri doğrultusunda) ve gençlerin eğitim aldığı kurumlar ile işyerleri arasında süreklilik arz eden bir koordinasyonun sağlanması ile ihtiyaç duyulan işgücü sayısı ve vasfının belirlenerek eğitim kurumlarındaki gençlerin mezuniyet sonrası işlere yerleştirilmelerini sağlayacak program ve uygulamalara gidilmesi gibi politika tercihlerinin de genç işsizlik oranının düşürülmesinde önemli katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Özellikle eğitim aşamasında emek sömürsünü kapsamayacak şekilde (ki uygun eğitim programlarında) staj uygulamalarına gidilmesi ve mezuniyet sonrası gençlerin bu staj yaptıkları işletmelerde istihdam edilmelerinin sağlanması (iş garantili devlet desteğinin verilmesi ile) genç işsizlik oranının düşürülmesinde önemli rol oynayacaktır.

Elde edilen bulgu (IV), uzun dönemde 25-54 yaş arası nüfusun işgücüne katılım oranı ile genç işsizlik oranı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmadığını ancak kısa dönemde 25-54 yaş arası nüfusun işgücüne katılım oranındaki artışın genç işsizlik oranında azalmaya neden olduğunu ortaya koymaktadır. Bu sonucun ortaya çıkmasının nedenleri incelendiğinde, söz konusu dönemde 25-54 yaş arası nüfusun

işgücüne katılım oranları ile 25-54 yaş grubu istihdam oranlarının paralel yönde bir eğilim gösterdiği görülmektedir. Yani söz konusu dönemde 25-54 yaş arası nüfusun işgücüne katılım oranındaki artış (/azalış) karşısında 25-54 yaş grubu istihdam oranında da artış (/azalış) olduğu gözlenmektedir. Diğer yandan söz konusu dönemde 25-54 yaş grubu istihdam oranları ile 15-24 yaş grubu istihdam oranlarının da paralel yönde bir eğilim gösterdiği ortaya çıkmaktadır. Yani 25-54 yaş grubu istihdam oranları arttığında (/azaldığında) 15-24 yaş grubu istihdam oranlarının da arttığı (/azaldığı) görülmektedir. Bu sonuç ise imalat sanayinde 25-54 yaş grubu istihdamı ile 15-24 yaş grubu istihdamı arasında tamamlayıcılık yönünde bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır. Dolayısıyla söz konusu dönemde 25-54 yaş arası nüfusun işgücüne katılım oranındaki artış karşısında 25-54 yaş grubu istihdam oranının arttığı, 25-54 yaş grubu istihdam oranındaki artış karşısında ise 15-24 yaş grubu istihdam oranının arttığı (tamamlayıcılık ilişkisinin bir sonucu olarak) ve buna bağlı olarak 15-24 yaş grubu işsizlik oranının düştüğü söylenebilir (OECD, 2023a, 2023b, 2023c).

Tespit edilen bulgu (V), dış doğrudan yatırımlar ile genç işsizlik oranı arasında çift yönlü bir nedensellik ilişkisinin varlığını göstermektedir.

Kaynakça

- Abada, F.C., C. O. Manasseh, I. C. Nwakoby, P. C. Obidike. O. N. Okonkwo ve F. Alio (2021). An Assessment of Inclusive Growth Policy as a Determinant of Unemployment Reduction in Nigeria: An Application of Autoregressive Distributed (ARDL) Bound Test Approach, *Montenegrin Journal of Economics*, 17(4), 169-181.
- Adıgüzel, M. (2021). Türkiye’de Genç İşsizliği Etkileyen Faktörler, *Econharran Harran Üniversitesi İİBF Dergisi*, 5(8), 100-129.
- Akgeyik, T. (2012). Üniversite Mezunu Gençler Arasında Vasıf Formasyonu: Sorun ve İşsizlik Olgusu, *İstihdam*, (7), Ekim-Kasım-Aralık, 58-60.
- Akhtar, S., ve Shahnaz, L. (2006). Understanding the Youth Unemployment Conundrum in Pakistan: A Macro-Micro Analysis, *The Indian Journal of Labour Economics*, 49(2), 233-248.
- Andersen, P. ve Hainaut, P. (1998). Foreign Direct Investment and Employment in the Industrial Countries, *Bank for International Settlements, BIS Working Paper*, No. 61.
- Anyanwu, John C. (2013). Characteristics and Macroeconomic Determinants of Youth Employment in Africa, *African Development Review*, 25(2), 107-129.
- Arslan, M. ve Zaman, R. (2014). Unemployment and Its Determinants: A Study of Pakistan Economy (1999-2010), *Journal of Economics and Sustainable Development*, 5(13), 20-24.
- Baccaro, L. ve D. Rei (2005). Institutional Determinants of Unemployment in OECD Countries: A Time Series Cross-Section Analysis (1960-98), *International Institute for Labour Studies, Discussion Paper*, 1-67.
- Bakare, A. S. (2011). The Determinants of Urban Unemployment Crisis in Nigeria: An Econometric Analysis, *Journal of Emerging Trends in Economics and Management Sciences (JETEMS)*, 2(3), 184-192.
- Bassanini, A. ve R. A. Duval (2006). The Determinants of Unemployment Across OECD Countries: Reassessing the Role of Policies and Institutions, *OECD Economic Studies*, No. 42, 7-86.
- Bell, D. N. F., & Blanchflower, D. G. (2011). Young People and the Great Recession. *Institute for the Study of Labor (IZA) Discussion Paper*, No. 5674, 1-37.
- Berger, M.C. (1989). Demographic Cycles, Cohort Size, and Earnings, *Demography*, 26(2), 311-321.
- Bostan, F. ve Karadağ, M. (2022). Türk İmalat Sanayinin Genel Görünümü ve Seçilmiş Ülkelerle Karşılaştırılması, *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 15(2), 311-327.
- Caliendo, M., Künn, S. & Schmidl, R. (2011). Fighting Youth Unemployment: The Effects of Active Labor Market Policies, *IZA Discussion Paper*, No: 6222, 1-54.
- Cavalcanti, T. ve Corrêa, M. (2010). Cash Transfers and the Labor Market, *Revista Brasileira de Economia*, 64(2), 175-190.
- Cheema, A. R. ve A. Atta (2014). Economic Determinants of Unemployment in Pakistan: Co-integration Analysis, *International Journal of Business and Social Science*, 5(3), 209-221.

- Cichon, M. (1996). Avrupa refah devletini gelecekte de finanse edebilir mi? Avrupa'da Sosyal Koruma Değişim ve Sorunlar, *ETUC-ETUI Konferansı*, (Der. A. Bosco ve M. Hutsebaut), 75-100, Avrupa Sendikalar Enstitüsü, Harb-İş Sendikası, Brüksel.
- Cinel, E. A. ve Yolcu, U. (2021). Eğitim, Yaş ve Cinsiyetin İşsizlik Oranı Üzerindeki Etkileri: Türkiye Örneği, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(78), 844-858.
- Çondur, F. ve Bölükbaş M. (2014). Türkiye'de İşgücü Piyasası ve Genç İşsizlik Büyüme İlişkisi Üzerine Bir İnceleme, *Amme İdaresi Dergisi*, 47(2), 77-93.
- Cvećic, I. and Sokolic, D. (2018). Impact of Public Expenditure in Labour Market Policies and Other Selected Factors on Youth Unemployment, *Economic Research-Ekonomska Istraživanja*, 31(1), 2060-2080.
- Dietrich, H. ve Möller, J. (2015). Youth Unemployment in Europe–Business Cycle and Institutional Effects, *International Economics and Economic Policy*, 13(1), 5- 25.
- Djambaska, E. ve Lozanoska, A. (2015). Foreign Direct Investment and Unemployment Evidence from the Republic of Macedonia, *International Journal of Economics, Commerce and Management*, 12(3), 73-85.
- Dunsch, S. (2015). Okun's Law and Youth Unemployment in Germany and Poland, European University Viadrina Frankfurt (ODER), *Department of Business Administration and Economics, Discussion Paper*, No: 373, 1-24.
- Durkaya, M. ve S. Ceylan (2016). İşsizliğin Azaltılmasında Kamu Kesimi Büyüklüğünün Rolü, *Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar*, 53(615), 23-40.
- Dünya Bankası (2024a). World Development Indicators, Unemployment, Youth Total (% of Total Labor Force Ages, 15-24. https://databank.worldbank.org/reports.aspx?source=2&series=SL.UEM.1524.ZS&country=&gl=1*kcaz2d* gcl au*MzQ1ODIyMTU1LjE3MjI4NTY2MzA
- Dünya Bankası (2024b). Labor Markets. <https://www.worldbank.org/en/topic/labormarkets>
- Ekiz, F. M. & Özel, S. Ö., (2020). _Genç İşsizliğini Belirleyen Unsurlar: Türkiye Örneği, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(39), 1022-1045.
- Ercan, H. (2007). *Youth Employment in Turkey*, International Labour Office, Meter Matbaası, Ankara.
- EUROSTAT (2024a). Social Protection Statistics–Overview. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Social_protection_statistics_-_overview&oldid=637670
- EUROSTAT (2024b). Sosyal Koruma Harcamaları. <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>
- Faig, M., Zhang, M. ve Zhang, S. (2016). Effects of Extended Unemployment Insurance Benefits on Labor Dynamics, *Macroeconomic Dynamics*, 20(5), 1174-1195, Cambridge University Press.
- Formenko, M. (2020). Youth Unemployment and Ways of Tackling It, *Ştunţe Juridice Şt Economice, Ştiinţe Economice*, CZU:331.5:658.3, 51-53.
- Freeman, R.B., (1979). The Effect of Demographic Factors on Age Earnings Profiles, *Journal of HumanR*, 14(3), 289-318
- Ghellab, Y. (1998). Minimum Wages and Youth Unemployment, *Employment and Training Papers*, 26, ISBN 92-2-111292-6, 1-79.
- Granger, C. W. J. (1969). Investigating Causal Relations by Econometric Models and Cross-Spectral Methods, *Econometrica*, 37(3), 424-438.
- Granger, C. W. J. (1988). Some Recent Developments in a Concept of Causality, *Journal of Econometrics*, 9, 199-211.
- Green, C., Loon, A. ve Mangan, J. (2000). Youth Labour Markets, Education and Employment Destination: Result from the Queensland Survey of Youth, *Labour Market Research Unit Department of Employment and Training, Working Paper No:1*, September 2000.
- Gülel, F. E. ve Tunca, H. (2017). Investigation of Youth Unemployment in Turkey with Spatial Interaction, *Unregistered Employment*, (Eds: Selçuk KOÇ, Ayhan ORHAN, Mehmet Çağrı GÖZEN), IJOPEC Publication, 108-118.
- Günaydın, D. ve Çetin, M. (2015). Genç İşsizliğin Temel Makroekonomik Belirleyicileri: Ampirik Bir Analiz, *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (22), 17-34.
- Güney, K. ve Cin, F. (2020). Avrupa Birliği ve Türkiye'de Genç İşsizliğinin Belirleyicileri: Panel Veri Analizi, *ÇAKÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(1), 232-252.
- Gür, B. (2015). An Analysis of Unemployment Determinants in BRIC Countries, *International Journal of Business and Social Science*, 6(1), 192-198.

- Güvenoğlu, H. ve Bayır, M. (2020). Genç İşsizliği Etkileyen Faktörlere İlişkin Ampirik Bir Analiz, *Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 6(2), 19-36.
- Hunya, G. ve Geishecker, I. (2005). Effects of Foreign Direct Investment in Central and Eastern Europe, *wiiw Research Reports*, No. 321, 1-46,
- Irpan, H. M., Saad, R. M., Md Nor, A. H. S., Md Noor, A. H. ve Ibrahim, N. (2016). Impact of Foreign Direct Investment on the Unemployment Rate in Malaysia, *Journal of Physics: Conference Series*, 710(1), 1-10.
- İzgi, B. B. ve Konu, A. (2019). Genç İşsizliğini Belirleyen Unsurlar: BRICS Ülkeleri ile Türkiye Panel ARDL, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(1), 95-11
- Jayaraman, T. K. ve Singh, B. (2007). Impact of Foreign Direct Investment on Employment in Pacific Island Countries: An Empirical Study of Fiji, *Asia-Pacific Research and Training Network on Trade Working Paper Series*, No. 35.
- Kabaklarlı, E. ve Gür, M. (2011). Türkiye’de Genç İşsizlik Sorunu ve Ekonomik Belirleyicilerinin Uzun Dönem Eş-Bütünleşme Analizi, 14. Uluslararası İktisat Öğrencileri Kongresi, 1-16.
- Katz, L. F. ve Meyer, B. D. (1988). The Impact of the Potential Duration of Unemployment Benefits on The Duration of Unemployment, *NBER Working Paper Series, Working Paper*, No:2741, 1-57.
- Keyder, N. (2022). Türkiye’nin Kriz Deneyimleri 1994, 2000-2001, 2008-2009 ve 2018-2022 Krizleri, *İktisat ve Toplum Dergisi*, (141), 4-13.
- Korenman, S. & Neumark, D. (1997). Cohort Crowding and Youth Labor Markets: A Cross-National Analysis, *NBER Working Paper*, No:6031, 1-71, Cambridge.
- Marelli, E. & Vakulenko, E. (2016). Youth unemployment in Italy and Russia: Aggregate trends and individual determinants, *The Economic and Labour Relations Review*, 27(3), 387-405.
- Moffitt, R. & Nicholson, W. (1982). The Effect of Unemployment Insurance on Unemployment: The Case of Federal Supplemental Benefits, *The Review of Economics and Statistics*, 64(1), 1-11.
- Muammil, S. (2018). The Effect of Government Expenditure and Private Investment on Work Opportunities and Unemployment Rate in Indonesia, *Russian Journal of Agricultural and Socio-Economic Sciences*, 76(4), 92-100.
- Mucuk, M. & Demirsel, M. T. (2013). The Effect of Foreign Direct Investments on Unemployment: Evidence from Panel Data from Seven Developing Countries, *Journal of Business, Economic & Finance*, 2(3), 53-66.
- Narayan, P. K. & S. Narayan (2005). Estimating Income and Price Elasticities of Imports for Fiji in a Cointegration Framework, *Economic Modelling*, 22(3), 423-438.
- OECD (2023a). Unemployment Rate by Age Group, (Indicators). <https://www.oecd.org/en/data/indicators/unemployment-rate.html>
- OECD. (2023b). Labour Force Statistics. LFS by Sex and Age (Indicators). <https://www.oecd.org/en/data/indicators/labour-force-participation-rate.html>
- OECD. (2023c). Employment Rate by Age Group (Indicators). <https://www.oecd.org/en/data/indicators/employment-rate-by-age-group.html>
- OECD (2024). Public Unemployment Spending. <https://www.oecd.org/en/data/indicators/public-unemployment-spending.html>
- Ohtake, F. (2004). Structural unemployment measures in Japan, *Japan Labor Review*, 1(2), 26-51
- Oniore, J. O., Bernard, A. O. ve Gyang, E. J. (2015). Macroeconomic Determinants of Unemployment in Nigeria, *International Journal of Economics, Commerce and Management*, III(10), 215-230.
- Peker, O. & Göçer, İ. (2010). Yabancı doğrudan yatırımların Türkiye’deki işsizliğe etkisi: Sınır testi yaklaşımı, *Ege Akademik Bakış*, 10(4), 1187-1194.
- Pesaran, M. H., Y. Shin ve R. J. Smith (2001). Bounds Testing Approaches to the Analysis of Level Relationships, *Journal of Applied Econometrics*, 16(3), 289-326.
- Polakowski, M. (2012). *Youth Unemployment in Poland*, Friedrich Ebert-Stiftung International Policy Analysis, ISBN 978-3-86498-390-0, Friedrich-Ebert-Stiftung | International Dialogue Hiroshimastraße 28 | 10785 Berlin | Germany, 1-24.
- Polat, E. (2019). İşsizlik ile Enflasyon Arasındaki İlişki: Türkiye’deki Düzey-2 Bölgeleri İçin Ampirik Bir Analiz, *Yönetim ve Ekonomi*, 26(3), 783-799.
- Saray, M. O. (2011). Doğrudan Yabancı Yatırımlar-İstihdam İlişkisi: Türkiye Örneği, *Maliye Dergisi*, 161(2), 381-403.

- Sarıca, S. (2023). Türkiye’de Sendikalaşma Oranı, Ticari Açıklık Oranı ve Kamu Nihai Tüketim Harcamalarının İşsizlik Üzerine Etkisi: Ekonometrik Bir Analiz, *Sosyoekonomi*, 31(56), 411-440.
- Scarpetta, S. (1996). Assessing the Role of Labour Market Policies and Institutional Settings on Unemployment a Cross-Country Study, *OECD Economic Studies*, (26) 1996/1, 43-98.
- Schömann, K. (1995). Active labour market policy in the European Union, *WZB Discussion Paper*, No. FS I 95-201, Wissenschaftszentrum Berlin für Sozialforschung (WZB), Berlin, 1-43.
- Sertkaya, Y. ve Okur, A. (2016). Türkiye’de Genç İşsizliğinin Belirleyicilerine Yönelik Ekonometrik Bir Analiz, *Ardahan Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(3), 155-168.
- Shaari, M. S., Hussain, N. E. ve Ab. Halim, M. S. B. (2012). The Impact of Foreign Direct Investments on the Unemployment Rate and Economic Growth in Malaysia, *Journal of Applied Sciences Research*, 8(9), 4900- 4906
- Shoorekchali, J.M. ve M.Z. Gharavi (2021). The Effect of Government Size on Unemployment in Iran: New Evidence from the Markov-Switching Model, *Journal of Iranian Economic Issues*, 8(1), 333-359.
- Shuryhina, V. (2016). *Unemployment Policy: Youth Unemployment in Japan*, Japanese Economy, Labor and Employment DS0302410500, DOI:10.13140/RG.2.2.32796.49286, 1-21.
- Soylu, Ö. B. ve Aydın, B. N. (2020). Genç İşsizliğin Gelişimi, Belirleyicileri ve İktisadi Politikalar: Avrupa Birliği-Türkiye Karşılaştırması, *EKEV Akademi Dergisi*, 24(82), 339-360.
- Sönmez, F. D. ve Özerkek, Y. (2018). Türkiye’de bölgesel genç işsizliğin belirleyicileri, *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 40(2), 297- 318.
- Stamatiou, P. P. ve Dritsakis, N. (2014). The Impact of Foreign Direct Investments on the Unemployment Rate and Economic Growth in Greece: A Time Series Analysis, *International Work-Conference on Time Series Analysis (Granda)*, 1, 97-108.
- Tansel, A., Özdemir, Z. A. ve Aksoy, E. (2016). Unemployment and Labor Force Participation in Turkey, *Applied Economics Letters*, 23(3), 184-187.
- Tarı, R. ve H. Bakkal (2017). Türkiye’de İşsizliğin Belirleyicileri, *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (33), 1-18.
- T.C. Kalkınma Bakanlığı (2018). *On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023) İmalat Sanayii Politikaları*, Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Yayın No: KB: 3031- ÖİK: 813, 1-216, Ankara 2018.
- Toda, H. Y. & T. Yamamoto, (1995). Statistical Inference in Vector Autoregressions with Possibly Integrated Processes, *Journal of Econometrics*, 66(1-2), 225-250.
- UNDP (2008), *Türkiye 2008 İnsani Gelişme Raporu: Türkiye’de Gençlik*, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı Türkiye Temsilciliği, Desen Ofset A.Ş., Ankara, 1-148.
- Ümit, A. Ö. ve Karataş, Ö. (2018). Türkiye’de İşsizlik ve İşsizliği Etkileyen Makroekonomik Faktörlerin Ekonometrik Analizi, *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 14(2), 311-333.
- Welch, F., (1979). Effects of Cohort Size on Earnings: The Baby Boom Babies’ Financial Bust, *Journal of Political Economy*, 87(5), S65-S97.
- Yılmaz, H. H. (2007). *Beceriler, Yeterlilikler ve Meslek Eğitimi: Finansman Yapısı ve Politika Önerileri*, Türk Girişim ve İş Dünyası Konfederasyonu (TÜRKONFED), ISBN 978-975-8362-70-7, 1-66.
- Zhao, L. (1998). The Impact of Foreign Direct Investment on Wages and Employment, *Oxford Economic Papers*, 50(2), 284-301.

Çıkar Çatışması: Yoktur.

Finansal Destek: Yoktur.

Etik Onay: Yoktur.

Yazar Katkısı: Sevilay SARICA (%100)

Conflict of Interest: None.

Funding: None.

Ethical Approval: None.

Author Contributions: Sevilay SARICA (100%)
